

**“People have a right to art
[...] Art is for everyone”**
~ Keith Haring

Thrive Through Art

A study on how the urban living environment stimulates the talent development of children by art facilities in Rotterdam-Zuid

Key words: talent development, children, arts, arts participation, cultural center, architecture, Rotterdam-Zuid, Tarwewijk

Nienke Flierman
Master thesis

“For me, painting is a
way to forget life. It
is a cry in the night, a
strangled laugh.”

~ John Ruskin

Preface

In front of you lies the graduation research *“Thrive Through Art: a study on how arts stimulates the talent development of children in Rotterdam-Zuid.”* This research was written to meet the graduation requirements of the Master in Architecture, Urbanism and Building Sciences, with a specialization in Architecture, at Delft University of Technology. I have been working on this research since September.

Ever since I was little, I loved going to museums with my parents or my grandmother. In school, my favorite subject was arts and crafts. This is where my passion for art and culture began, and I now want to pass on that fascination to the next generation. When I had to choose a topic for my graduation project at the beginning of this academic year, I knew right away: I want to make sure that art is for everyone and should be accessible in an approachable way. For the data collection in this research, I conducted a great deal of fieldwork, which taught me many valuable lessons.

I would like to thank my three mentors, Leo Oorschot, Jacques Vink, and Frank Schnater, for their wonderful guidance and support throughout this process. I also want to thank the head lecturer of the graduation studio Veldacademie for the early guidance and the meaningful conversations throughout the year. Furthermore, I am grateful to Andrea Fitskie and Otto Trienekens for the Tuesday and Thursday sessions at Veldacademie and for actively thinking along with me in making connections for my fieldwork.

Lastly, I want to thank my family, friends, partner, and housemates for the mental support I sometimes needed during the past year.

Abstract

Access to arts and culture plays a crucial role in children's talent development and social connection. This research focuses on how the physical living environment can contribute to this development, with a focus on Rotterdam-Zuid. Through literature research, case studies and workshops at a primary and secondary school, children's needs and preferences were identified. The results show that younger children show more diversity in their creative preferences and are less influenced by peer pressure than older children. It also shows that physical living environment plays an important role in stimulating artistic expression. The insights from this research lead to design principles for cultural facilities that lower the threshold for arts participation and promote social interaction. This research contributes to the debate on the role of the built environment in relation to talent development of children and art facilities.

Table of contents

1.0 The importance of art in Rotterdam-Zuid	7
1.1 Why is art important to me?	8
1.2 Why is art important for young people in Rotterdam-Zuid?	8
1.3 Consequence of lack of art facilities for young people in Rotterdam-Zuid	9
1.4 Theoretical Framework & hypothesis	10
1.5 Research question	12
1.6 Definitions	12
1.7 Methodology	12
1.8 Scope	13
1.9 Output	14
1.10 Flow chart research	15
2.0 How can the physical living environment encourage arts in young people?	16
2.1 Cultural participation	17
2.2 Talent development	18
2.3 Arts and culture policy	18
2.4 Young people	19
2.5 Arts stimulating by the physical living environment.	20
3.0 Are there already cultural facilities for young people in Rotterdam-Zuid?	25
3.1 Villa Zebra	26
3.2 House of Urban Arts	28
3.3 Theater Zuidplein	30
3.4 SKVR	32
4.0 What is needed in the physical living environment to encourage talent development by young people?	34
4.1 Workshop Setup	35
4.2 Schools	35
4.3 Results	36
5.0 Conclusion	42
6.0 Design guide lines	45
7.0 Discussion	50
8.0 Bibliography	52
Appendix	55

1.0 The importance of art in Rotterdam-Zuid

1.1 *Why is art important for me*

My fascination with architecture lies in its social impact and potential to make a difference in people's lives. At my core, I am driven by a desire to help and connect with others, and I see architecture as a powerful tool to achieve this. My passion is to bring people together and enhance their well-being through thoughtful architectural design. Architecture has the potential to bridge cultural divides and create spaces where people from diverse backgrounds can come together, interact, and thrive.

I am deeply interested in using art and culture as mediums within architecture to foster these connections. Art is a universal language that transcends cultural differences, and I am fascinated by the idea of integrating it into architectural spaces to create environments that resonate with everyone, regardless of their background.

Rotterdam-Zuid, with its rich tapestry of cultures, presents an inspiring challenge for me. The area's diversity offers a unique opportunity to design spaces that not only reflect the cultural richness of its inhabitants but also promote unity and inclusivity. Through architecture, I aim to contribute to a more connected and harmonious society, where the built environment actively supports the well-being and cohesion of its community.

1.2 *Why is art important for children in Rotterdam-Zuid*

The Power of Art in Combating Loneliness among children

Art and culture are vital for the development of children and young people. It provides a platform for creative expression and promotes social interaction and personal growth. In today's digital age, many young people are feeling isolated and lonely. The digitalization of our lives is leading to fewer real, physical connections with others. Art provides an essential counterbalance to this trend. With digitalization, young people see each other mostly online and this brings limitations. Art, through its physical manifestation, can actually bring children back to the real world and experience art together with others. This also strengthens the social dimension. Art is the key to helping young people reconnect with their surroundings and peers, which is vital for their well-being. It is crucial for children and young people to grow up in a social environment where they feel supported and can communicate with others in different ways. Making whether or not experiencing art allows them to express their emotions and ideas and connect with others on a deeper level. In addition, any form of art can contribute to this, but in particular making music, visual arts and acting. This is how we build empathy and understanding, which are crucial for forming healthy social relationships and fostering a stronger, more connected community. Art and culture unquestionably unite people. There is no doubt that creating art together or attending cultural events helps people connect and bond (De Vries et al., 2021).

Stimulating talent development

Furthermore, art is an extremely effective catalyst for talent development. Creativity is a key aspect of personal growth, and art provides children with the space to discover and develop their talents. Art helps children and adults learn new skills and build confidence, whether it is painting, making music, dancing, drawing, photography, or theatre. It is crucial that children develop their talents now, as creative thinking and problem-solving skills are becoming increasingly important in the future. It encourages them to think outside the box and fully realize their potential. Children who develop their talents are more likely to succeed, not only in creative professions but also in other fields where innovation and originality are valued.

It is therefore of great importance to society as a whole to promote talent development through art and culture. Providing children with early access to art is the key to unlocking their potential for personal and professional growth. This makes our society inclusive, where everyone has the chance to develop their talents (Veroff, 2002).

Accessibility of art and culture

Art and culture must be accessible to everyone, without exception, regardless of their financial background or the culture in which they grew up. Every individual has the right to cultural participation. It is unacceptable to make art and culture exclusive to those who can afford it due to a wealthier financial situation. This reinforces existing inequalities and prevents everyone from benefiting from the advantages of art. These include promoting social cohesion, stimulating personal growth, and creating new opportunities. Access to art is not only a matter of personal development but also of social justice. We must make art and culture available to everyone to invest in a more equal and connected future, where every child has the chance to reach their full potential (Uitvoeringsplan 2023-2027, 2023).

1.3 Consequence of lack of art facilities for young people in Rotterdam-Zuid

In Rotterdam, 1 in 4 to 5 children grow up in a family facing financial difficulties. For these children, joining a sports or cultural club is often out of reach, even though such activities are essential for their development. Participation in sport and culture helps children to learn new skills, build social networks, increase their resilience and temporarily escape the stresses of home (Coördinator Iebèl Vlieg, 2022).

Moreover, families living in poverty are often not only unable to afford these activities but are also focused solely on survival. They live from paycheck to paycheck. They constantly juggle financial priorities to meet basic needs. This leads to high stress levels for all family

members. This leaves no room, financially or mentally, for extracurricular activities such as visiting a museum or joining a cultural group. As a result, children from these families become increasingly disconnected from art and culture, limiting their personal growth and creative potential (Lindo, 2024).

The problem is exacerbated by rising costs, making access to cultural experiences more expensive. For example, the tax on cultural activities such as museum visits has risen to 21 %, making such outings even less affordable for low-income families (Lindo, 2024). Later on, this proposal has been withdrawn. Arts and culture, which play a crucial role in developing talent and self-expression, are becoming inaccessible to many children who would otherwise benefit from these experiences.

This combination of financial hardship and the rising cost of cultural activities not only stifles the talent development of vulnerable children but also threatens freedom of expression within the arts and culture sector. Children from financially disadvantaged households miss out on opportunities for creative and personal development, widening the gap between them and their peers who have access to such activities (Coördinator Iebèl Vlieg, 2022).

The lack of access to arts and culture for these children has long-term consequences, both for their personal development and for social equality. It has been demonstrated that children who regularly engage with art and culture are more likely to develop critical thinking skills, emotional intelligence, and creativity. These are qualities that are crucial for future success. Nevertheless, those from disadvantaged backgrounds are less likely to reap these benefits, thereby perpetuating cycles of inequality (Veroff, 2002).

It is imperative that action be taken to address this issue by ensuring that all children, regardless of their financial situation, have access to art and culture. Without intervention, children from low-income families will continue to be excluded from the valuable experiences that art and culture offer, limiting their opportunities for growth, learning, and expression. Ensuring that every child has the chance to engage with art and culture is not only a matter of equity but also an investment in the future potential of all young people. In addition, stress also ensures that there is no attention to art, culture and sports. Or rather no mental space to think about that (LCKA, 2017).

1.4 Theoretical Framework & hypothesis

An organization in Rotterdam-Zuid that aims to improve the physical living environment through art is All Caps. Each year, in a specific neighborhood in Rotterdam-Zuid, they organize a festival over the course of a weekend, during which they create around 10 murals in that neighborhood. They often do this in collaboration with the residents. These murals are created not only to brighten up the neighborhood but also to raise awareness of art

and culture among the residents. (All Caps, z.d.).

According to Veroff (2002), art has a connective quality and participation in the arts helps people to build relationships with others, breaks down barriers between people from different backgrounds and helps people to develop themselves. These are people, adults, not children. In children, for example, when they are creatively engaged, it causes them to develop new skills, such as solution-focused work, but they also develop skills where children become more confident. It affects children's cognitive, as well as social and emotional development. Therefore, by encouraging children's talent development at an early age, the child will benefit more from it later on. When this is only encouraged later in life, it loses its power (Hoogeveen, 2010).

According to (Shrimpton, 2024), John

Figure 1: Mural Beverwaard of All Caps (own photo, 2024)

Ruskin also had this theory in the 19th century. Indeed, John Ruskin saw art not only as aesthetics, but also as a powerful tool for moral social development. Clearly, he believed that art could "shape" people by instilling in them empathy, virtue and appreciation for beauty in nature and creativity. For example, Ruskin described in 'The stones of Venice' how Gothic architecture, created through collective craftsmanship, highlights moral integrity and collective effort. These qualities, he said, are essential for a well-formed society.

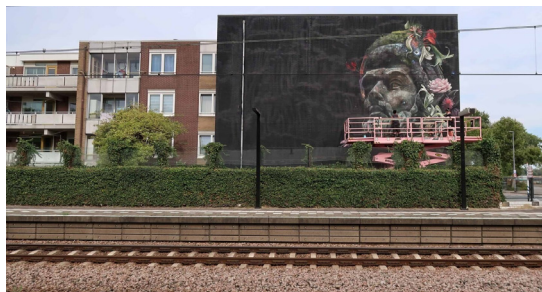

Figure 2: Mural Feyenoord of All Caps (De Havenloots, 2021)

Among young people aged 7-12, 20% feel lonely sometimes or often, but this increases with age. Among young people aged 15-21, 20-70% feel lonely sometimes or often (De Vries et al., 2021).

Several factors are needed to encourage talent development, such as a stimulating environment, being forward, expert guidance, space to experiment, perseverance and

creativity (Houben, 2019).

Currently, a third of Rotterdam's residents live in Rotterdam-Zuid. The one thing that stands out is the number of cultural institutions. There are significantly fewer cultural institutions in Rotterdam-Zuid than in the rest of Rotterdam. In addition, art participation is also on average lower than in the rest of Rotterdam.

(Visie Cultuur op Zuid, 2021).

Therefore the hypothesis is as the arts are a connecting factor, this will reduce loneliness among children and by encouraging participation in the arts, children's talent development will be stimulated in Rotterdam-Zuid.

1.5 Research question

The main question of this research is: *How can the physical living environment stimulates the talent development of young people by art in Rotterdam-Zuid?*

The research question would be answered via the following sub questions:

- How can the physical living environment encourage arts in young people?
- Are there already cultural facilities for young people in Rotterdam-Zuid?
- What is needed in the physical living environment to encourage talent development by young people?

1.6 Definitions

Here by art, all the types of art are meant. According to Ministerie van Onderwijs (2015) art consists of the following forms, sectors, and genres: museums, performing arts, visual art, design, film, literature, architecture, new media, and support institutions. For talent development is the definition the process by which children develop knowledge, experience and skills that enable these children to develop their talents. according to Fysieke Leefomgeving (z.d.) there is an enumeration of components belonging to the physical living environment, for this study this enumeration list is limited to buildings and landscapes (namely the surroundings of a building). By this term, the physical living environment is meant, and the social living environment is not considered in this research, as it is an architectural research and not sociological research. According to Begrippen en Definities (z.d.) cultural facilities refers to facilities in the area of arts and culture such as theatres concert halls spaces for the practice of music or other artistic expressions cinemas movie theatres and museums including associated facilities such as exhibition spaces and work and presentation spaces for artists within cultural facilities catering related to the main function is allowed as defin-

ed in section 1.4.5. Lastly, the term young people is used in this research. This term refers to children who are in a primary school and the high school between 4 and 18 years old. The last definition is Greenery refers to the presence of plants, trees, parks, gardens, and other green spaces, both on a small and large scale. This can range from individual trees to, for example, a park or forest.

1.7 Methodology

Through this research, design guidelines are developed to create a cultural centre that encourages young people's talent development and fosters connections among them to combat loneliness. This research involves both desk research and fieldwork.

To start, literature research is conducted to answer the first sub-question on how the living environment can promote art among young people. This literature research includes policy documents from the municipality of Rotterdam, for example (Visie Cultuur op Zuid, 2021), reports from various national cultural organizations, and studies on talent development in young people, community arts, art participation, and connecting young people. In addition to a literature research, in-depth interviews are conducted with people from cultural organizations in Rotterdam and surrounding areas, teachers from primary, secondary, and higher education in Rotterdam, art teachers, and possibly local artists.

Following this, literature research and mapping are used to determine whether there are already visual art centres in Rotterdam-Zuid, addressing sub-question 2. For instance, documents from the municipality can reveal the locations of various art centres. Furthermore, information from in-depth interviews can help identify where these centres are located. These art centres are then mapped to provide a clear overview, including relevant characteristics of each centre. In addition, to create a map where existing cultural centres are displayed by category, the facilities map of Veldacademie is used and the Youth Hub map of the Municipality of Rotterdam is used.

To investigate what is needed in young people's living environment to stimulate talent development, as outlined in sub-question 3, case studies are conducted. The case studies to be examined can be derived from the map created for sub-question 2. This process includes interviewing visitors and staff at these centres, conducting observations, and researching relevant literature, such as descriptions from the art centre's website. In addition to conducting case studies, workshops will be held at both primary and secondary schools. These workshops involve a creative assignment, and the final product from this assignment serves as input to answer the third sub-question. The workshop will be developed in collaboration with an art teacher.

During fieldwork and interviews, participants must be informed that this research will be

made public and that their responses may be used in the study. At the beginning of the recording or in writing, it should be confirmed whether the interviewee or participant agrees to this. This goes via the HREC procedure of the TU Delft.

1.8 Scope

During this study, we will investigate whether young people can be connected, and their talent development stimulated through facilities of arts. This research is not intended for commercial purposes, it is meant for a graduation research as input for a design proposal. For this study, Rotterdam-Zuid is considered as a location. This does not include Kop van Zuid because Kop van Zuid is considered on criteria such as loneliness, poverty and development. As a result, Kop van Zuid is not included in the research scope. The line between art and sport can be quite thin. Take figure skating, for example, is it a form of art or a sport? Sport is often associated with competition and a game element, something you can win. Art, on the other hand, is typically about creating something, without any competitive aspect.

This research focuses on the act of creating specifically, on forms of art. Dance is included in this scope because it is considered an art form: something that is created either individually or as a group. Of course, dance can also be seen as a sport, but for the purposes of this study, the distinction is less important. The key factor is whether something can be defined as a creative practice a form of making.

In addition, this research considers the spatial requirements of the art forms. It is limited to activities that can be practiced within approximately 100 square meters. Therefore, figure skating is excluded from this study.

1.9 Output

Based on doing research, i.e. answering the research question, design guide lines are obtained to design a centre for young where they meet other peers and their talent development is encouraged through visual arts. These design guide lines are represented by pictograms. These pictograms are divided into different categories that represent the different scale levels, namely neighbourhood, building and interior. The order of importance is building, interior, urban environment. The design guide lines are ultimately used as tools to design a centre for children to meet their talent development through visual arts. In addition to these icons, the output of this research also includes a program (of requirements) for a potential building. This research is for architects and by architects, therefore the focus is on the physical aspects and not the social aspects.

1.10 Flow chart

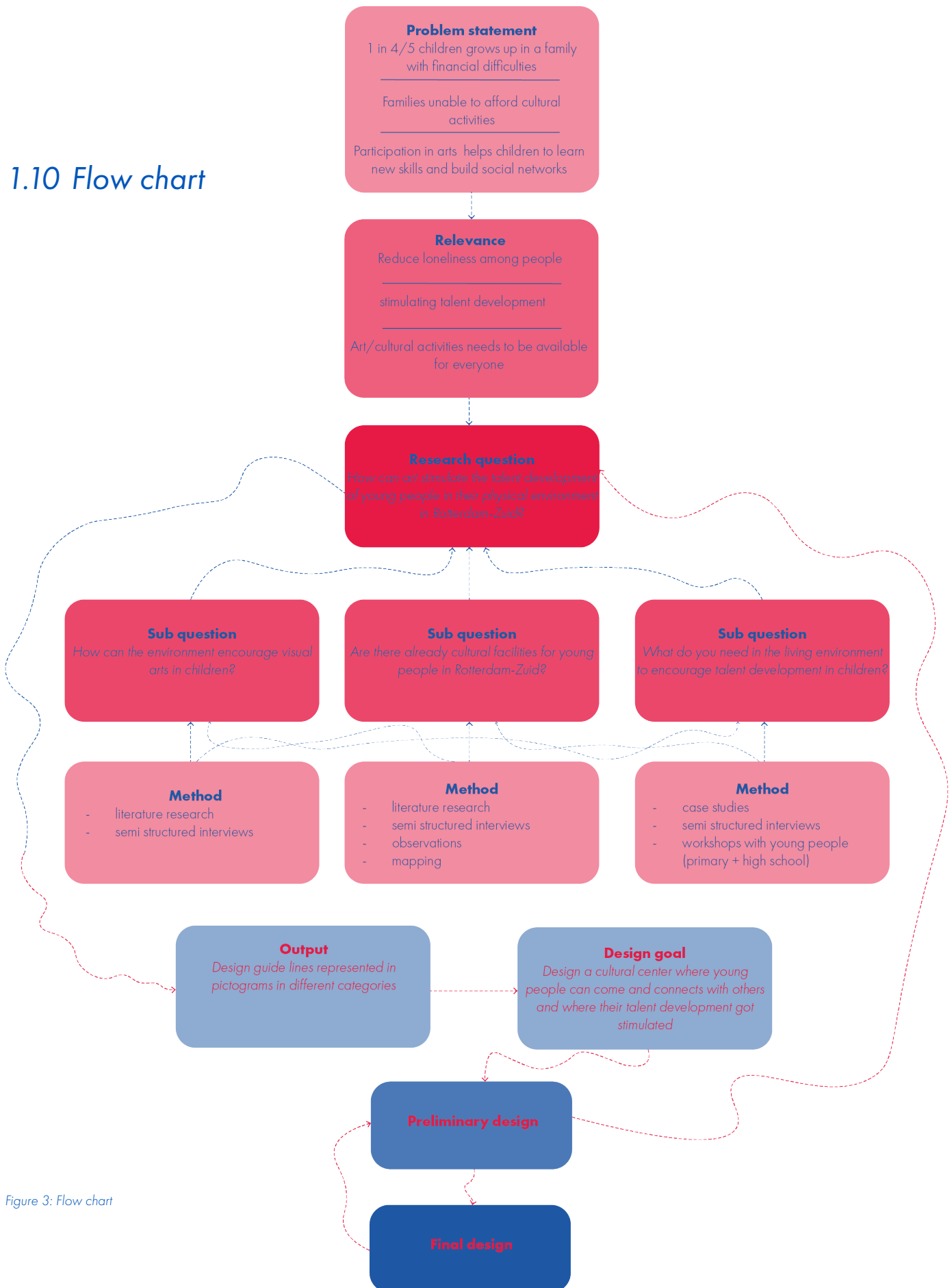

Figure 3: Flow chart

2.0 How can the physical living environment encourage arts in young people?

2.1 *Cultural participation*

Participating in culture, or cultural participation is of great value; both intrinsically, for the individual, and socially and for society as a whole. This includes various forms of art and culture, such as performing arts, poetry, going to a museum, painting, etc. This can be either at home or at an organisation in the neighbourhood, city or outside the place of residence. Active participation in culture develops people's artistic-creative, innovative and social competences. Ultimately, these competences contribute to people functioning independently and taking responsibility. This then in turn helps with social participation. There are also social components to cultural participation. For instance, organised connections and social cohesion are strengthened in the urban environment. Community Arts at the local, but also regional level, for instance, connects cultural participation with residential neighbourhoods and businesses (van Dijk et al., 2017). In addition, people also experience meaning through participating in arts and culture and break through loneliness in both young and old (Knowledge file Culture and Loneliness, s.d.). To specifically address various art forms in which children's talent development is additionally stimulated. An example of an art form is theatre. Children and young people then play in a group, which teaches them to cooperate with others and to stand up for themselves. A child thus learns to regulate his emotions better. The biggest difference between sports and art is that sports have a competitive element and art does not. As a result, a child cannot actually fail. In addition, it also strengthens a child's arc of tension (Interviewee A, 2024).

Another art form is making music. Making music before the age of 6 increases the creation of brain connections. In addition, you also have that social skills improve. In fact, there are more and more studies indicating that art is good for children's talent development, especially soft skills (Interviewee G, 2024).

There are actually two different terms for culture to express participation. There is cultural participation and cultural education. Cultural education is at school or in a school setting and Cultural participation takes place just outside school. So, besides the home situation, the school also plays a big role the cultural participation. Not every school has a broad arts and culture curriculum. This often has to do with money, but also with how seriously the school takes cultural education. In addition, a vmbo school often has fewer art and culture lessons than a havo/vwo school. It is not said that children at a vmbo school are less interested in art than children at a havo/vwo school. (interview 1, 2024).

The benefits of cultural participation are quite clear, but accessibility is often where it breaks down. Indeed, cultural participation should be accessible to everyone, namely children, young people and adults, but not everyone has to participate. It is for those who want to. According to research, 40 per cent of residents in the Netherlands are creatively or artistically engaged in leisure time or are active in heritage. There have been changes over the years in what is on offer. This is due to changes in taste, supply and funding. Thus, new forms

of cultural practice arise and with them new forms of organisation, but there are also increasing physical, social and financial barriers. This creates unequal opportunities for citizens in the Netherlands (van Dijk et al., 2017).

2.2 Talent development

Talent is actually having the ability to do something well, such as a sport or a particular form of art (Talent Development, s.d.-a). Talent development is the process by which children develop knowledge, experience and skills that enable these children to develop their talents. This can ensure that skills such as creativity, being solution-oriented, cooperation, communication, leadership and more can be improved ('Talent development', s.d.-b). By starting this at an early age, much of this will be reflected later in life. Yet children first need

Figure 4: factors talent development (Talentontwikkeling, z.d.)

to be built a foundation of basic knowledge and skills. Only from the age of 4 can children really work on their talent development. (Talent development, s.d.-a). To encourage children's talent development, a number of factors come into play. If one of these factors is little or undeveloped, it will also inhibit the child's talent development. Figure 4 shows this model. According to Spies et al. (2022), nature and being outdoors stimulate children's senses, which in turn supports their cognitive development. This is an important part of talent development, as it helps children learn to think, solve problems, and better understand the world around them. Additionally, children experience a sense of freedom when they are outside; they feel more at ease. Nature also positively influences the development of a child's self-confidence and the formation of their own identity. Therefore, Spies et al. (2022) argue that schools or other buildings frequently visited by children can play an important role in this. They can do so, for example, by greening schoolyards or playgrounds and encouraging outdoor activities through nature-based programs.

Besides stimulating cognitive development, green environments also promote creative play behavior in children. Imaginative, exploratory, and constructive forms of play occur more frequently in natural play environments than in non-natural ones (Hoyng, 2019).

2.3 Arts and culture policy

Every five years, the municipality of Rotterdam makes a cultural policy. A policy has now also been made specifically for Rotterdam-Zuid, because in recent years Rotterdam-Zuid has been lagging behind the rest of Rotterdam.

In the Rotterdam City Council's cultural policy 2025-2028, they want to better facilitate the chain of talent development and then let talent take centre stage. In addition, the municipality wants to focus more on young people in combination with the cultural sector. Therefore, the municipality wants to ensure that, where possible, local facilities are carriers of a fully-fledged neighbourhood-oriented cultural infrastructure. They want to achieve this by giving such locations facilities such as a small stage, presentation area or community centre. The document Culture on Zuid once again describes that culture ensures that people are connected, makes life more pleasant, contributes to social and personal development and has a positive effect on people's physical and mental well-being (Vision Culture on Zuid, 2021). According to Visie Cultuur op Zuid (2021), Rotterdam-Zuid wants to focus on the following four points, namely:

- Promoting cultural participation
 - o Ensuring that programming better meets the needs of the inhabitants of Zuid;
 - o Making the living and housing climate more attractive, including facilities that bind current residents and attract new residents and cultural visitors.
- Facilitating talent
 - o Giving more talent from Zuid the opportunity to develop and move on;
 - o Creating new and innovative offers;
 - o Creating offerings that match the interest of residents of Rotterdam-Zuid specifically.
- Solid cultural infrastructure
 - o Increasing the supply, but also the diversity of the supply;
 - o Creating space for giving exhibitions, staging an (urban) dance performance or rehearsing a spoken-word performance;
 - o This is also going to ensure that more people will visit Zuid as tourists.
- An attractive living environment
 - o Adapt to local identity;
 - o Creating striking anchor points and interesting programming;
 - o Attention to local heritage and identity;

- o More visual art in public spaces;
- o Increasing the presence of artists and creatives;
- o All these points reinforce the cultural stratification, making the area more attractive to residents, visitors and businesses.

2.4 Young people

According to (Augeo-Stadia-moral-development.pdf, s.d.), a child goes through three different stages of moral development, viz:

1. Pre-conventional stage (0 to 10 to 12 years)
During this stage, the child learns 'moral sense'. This involves learning what is right and wrong by how adults react to their behaviour.
2. Conventional stage (10-18 years)
Now children have the idea of what is right and wrong because they adopt the norms and values from their educators, and they apply this themselves.
3. Post-conventional stage (from 18 years)
In this last stage, children start to question the existing rules they have been taught. They start thinking about life questions and ask questions that adults do not always have answers to.

A policy was specially developed for the youth in Rotterdam, as one-third of the residents in Rotterdam are under 27. This percentage is about the same in Rotterdam-Zuid. According to Youth (s.d.), young people in Rotterdam-Zuid need better access to sports, culture and welfare activities. In addition, they want support in talent development through art and education, among other things. Young people in Rotterdam-Zuid would also like more activities in neighbourhoods where there is insufficient self-organising capacity. Here, it is important to focus on various initiatives aimed at neighbourhood improvement and better opportunities for young people. In addition, there should be closer cooperation and more effort on parental participation (Youth, s.d.). Thus, a substantial difference can be seen between the different ages of children. According to (Interviewee A, 2024), parents remain the most important factor why children do or do not participate in culture, but as children get older, i.e. around puberty, children increasingly acquire their own will and live by it. Art also has an elitist image for some, and this makes it a barrier for parents, but also for children to therefore participate in art. The earlier children are introduced to art and encouraged to participate in cultural activities, the more positive the long-term effects will be (Interviewee G, 2024). Younger children, in the first phase of the pre-conventional stage, can already begin to develop their talents through guided play, which aligns well with art (Learning and

Developing through Guided Play | Onderwijskennis, n.d.). Take for example Villa Zebra in Rotterdam, as discussed in Chapter 3.1, where children play in art installations. These are often more abstract forms, requiring them to use their imagination to figure out how to play in or with them.

2.5 *Arts stimulating by the physical living environment*

The following subchapter deals with the different scales of a city, namely the regional, city, neighbourhood, environment around the building, building and interior scale. Each scale indicates how children's talent development can be stimulated by the physical living environment. This information was gathered by conducting interviews.

2.5.1 *Region*

According to Interviewee E (2024), it is often also about awareness. For instance, Theatre Zuidplein and Ahoy Rotterdam is both cultural institutions that people come to even from outside Rotterdam. Awareness in the sense of the building and its appearance, but also the functions the building has for the rest of the region. This also applies to collaborations with people inside and outside the city. Through these collaborations, artists in Rotterdam, for example, can push their boundaries and develop their talents (Interviewee C, 2024).

2.5.2 *City*

Various tours are often offered in a city for, for example, sculptures, murals and other art. These often require payment and are not always accessible. This is because the fixed times of the tour guides have to be taken into account. According to Interviewee C (2024), this can easily be solved by making the tour accessible to everyone by means of an app, for example. Using this app, information is told, and the route is shown to admire the different art in a city. According to both (Interviewee F, 2024) and (Interviewee C, 2024), temporariness and adaptability is a good option to let people get in touch with art in an accessible way. An example of this is a festival. However, a festival such as Zomer op Zuid also brought many people from Rotterdam Noord and Centrum to Zuid for a summer to participate in various cultural activities. After this summer, everything was taken down again and that was it. In Zuid, there is simply a need for a permanent place for children and young people to go, because there are just a few facilities for children in Rotterdam-Zuid and for children under 6 throughout Rotterdam. This may make it a good option to see Rotterdam-Noord and -Zuid more as a whole and not as two separate parts of the city (Interviewee D, 2024).

In Rotterdam-Zuid, there are significantly fewer cultural facilities for children and cultural visitors in Rotterdam are not willing to travel far to a cultural institution, as they often do not have the means to do so or have limited physical freedom (Interviewee E, 2024). This is also because Rotterdam-Zuid is much more made up of separate neighbourhoods, while Rotterdam-Noord is much more compact, so it is easier to travel there (Interviewee F, 2024). Because the North is so compact, there is also little space left for artists, so they are also

increasingly moving to Zuid, because there is still room for them there. To address these kinds of big design issues, there is an increasing use of bottom-up working instead of just top-down (Interviewee E, 2024).

2.5.3 District

One of the reasons why cultural participation is low is that there are often little or no cultural facilities, but also that any key people who point out to children what is possible are often missing. This is also true in Rotterdam-Zuid, there are few cultural facilities for children and young people (Interviewee A, 2024). Interviewee D (2024) also agrees that there are few cultural facilities and especially for children and young people.

A first step in a neighbourhood could be to organise a festival in the neighbourhood. All Caps has been doing this for several years in different neighbourhoods in Rotterdam-Zuid. This has a great positive effect on the neighbourhood. During the creation of the various murals during the festival week, local residents come to watch, see something happening and thus come into contact with their neighbours and have a chat with each other. By literally bringing art to the neighbourhoods in Rotterdam-Zuid, this not only brings aesthetics, but also brings people from outside to admire art and see what great things Rotterdam-Zuid has to offer (Interviewee C, 2024).

District facilities are important places where young people come together, yet there should not be separate locations where only young people come so that they are separated from the rest of society. Yet working in a more neighbourhood-oriented way is the answer, because the community should be at the centre and programming should be created specifically for them (Interviewee E, 2024).

To accessibility of a cultural facility within a neighbourhood is important. In Rotterdam-Zuid in the different neighbourhoods, children with their parents often go everywhere on foot or use ov. This therefore implies that the location should be in the neighbourhood or easily accessible (Interviewee G, 2024).

2.5.4 Environment around the building

Involving the surrounding area in a cultural facility is important to make the building attractive and especially for children. An idea for this could be a living square where children are stimulated, where there is plenty of greenery and where they feel safe (Interviewee B, 2024). Examples include designing objects where children have to figure out for themselves how to play with them, installing lighting and adding different colours/shapes (Interviewee D, 2024). To make the outdoor space of a building more involved in the design can adopt the identity of the neighbourhood. Designing the outdoor space is also becoming an increasing focus as the climate is also changing. A green environment also stimulates children (Interviewee G, 2024).

2.5.5 Building

Placing cultural institutions in old school buildings that have been neatly renovated generally provides reasonably good locations (Interviewee A, 2024). Additionally, according to Interviewee B (2024), it is beneficial if a building is not a standard rectangular shape but includes corners. This allows children to hide and explore, sparking their curiosity. Close collaboration with users during the design process is crucial to tailor the design to their needs. However, as Interviewee F (2024) notes, designers should not relinquish too much control because participants typically lack design expertise.

For artists, having ample space and height is essential, as is the flexibility to organize the space as needed (Interviewee C, 2024). From a financial perspective, artists often seek out the fringes of the city to establish themselves, opting for temporary setups (Interviewee E, 2024). Additionally, artists require space to display their creations, which can be achieved through a showcase format. The relationship between the artist and children is also significant and should be thoughtfully integrated into the building's design (Interviewee D, 2024). Children and young people are stimulated by a building's facade; for example, making it interactive can captivate them. According to Interviewee D (2024), it's essential that the exterior reflects what happens inside the building and that the facade is designed to intrigue. A child assumes that the building's interior will align with its exterior, so creating something relatable to their world is crucial (Interviewee F, 2024).

Using multifunctional spaces ensures optimal use of a building's area (Interviewee D, 2024). However, if a building is too generic, it can become less functional and feel impersonal. This applies not only to the overall building but also to multifunctional spaces (Interviewee E, 2024).

Rotterdam is known as a city of architecture. In Rotterdam-North, people can easily name iconic buildings, but this is often not the case for Rotterdam-Zuid. Yet, Rotterdam-Zuid also has remarkable architecture, such as the Materials Center and the Zuider Gymnasium. This discrepancy often comes down to awareness (Interviewee F, 2024).

Empathy for the user during the design process is critical. For instance, at Lantaren Venster in Rotterdam, a door was created that only allows one person through at a time, even though people usually attend films together. Similarly, in Mecanoo's new design for Boijmans van Beuningen, a staircase was included that wheelchair users cannot access. Inclusivity is essential. The ground floor of the Rotterdam Schouwburg at Schouwburgplein, for example, is quite chaotic, with flow of people crossing between the cloakroom, waiting areas, and the café. However, this is not reflected in the facade. There's also a distinction between buildings designed for temporary use and those intended to last forever (Interviewee F, 2024). When designing for children and young people in a neighborhood, create a building that relates to the community. Let the building reflect the neighborhood or provide a contrast. It is also vital to design a building that can exist only in that specific location (Interviewee F, 2024).

2.5.6 Interior

In the interior, it's crucial to stay close to the target group, which enhances the quality of the space (Interviewee G, 2024). This can be achieved by designing collaboratively with the target audience, as children and especially young people want to have a say in how things look and function (Interviewee E, 2024). Feeling ownership over a space makes children feel comfortable and open up (Interviewee B, 2024). For example, children prefer finished spaces, while young people often favor spaces that are still incomplete, allowing them to adapt the environment to their preferences. This often results in a street-style aesthetic (Interviewee A, 2024).

When art can be touched, it comes alive for children. This can also be incorporated into the interior design alongside the artwork itself (Interviewee B, 2024).

Designing an open floor plan is crucial for facilitating interaction among children. Instead of creating separate rooms, consider using zones differentiated by materials, colors, or symbols. For younger children, it's important to introduce them to what art is, which can be achieved by placing a workshop area in the center of the space. This encourages curiosity and exploration (Interviewee D, 2024).

conclusion

Access to cultural participation in Rotterdam-Zuid is uneven, with fewer cultural facilities for children and young people compared to other areas in Rotterdam. While cultural participation fosters talent development, creativity, and social cohesion, barriers such as financial constraints, physical accessibility, and limited local offerings prevent equal opportunities. Schools play a crucial role, but disparities exist between different educational levels. Municipal policies aim to improve the cultural infrastructure, emphasizing neighborhood-oriented facilities, talent development, and community engagement. However, awareness and integration within the built environment remain challenges. More accessible and inclusive cultural spaces, along with targeted policies, are essential to ensure that all children, regardless of background, can benefit from cultural participation. Ultimately, addressing these gaps will contribute to a more connected and culturally vibrant Rotterdam-Zuid.

3.0 Are there already cultural facilities for young people in Rotterdam-Zuid?

The four cultural facilities being studied are Villa Zebra, House of Urban Arts, Theater Zuidplein, and SKVR, and their locations in Rotterdam-Zuid are shown in Figure 5. The four cultural institutions have been analyzed based on six different topics.

Figure 5: Map of Rotterdam-Zuid with cultural facilities (own map, 2025)

3.1 Villa Zebra

Figure 6: Villa Zebra building, (Buzz, z.d.)

Villa Zebra welcomes children aged 2 to 12, either with their parents/caregivers or as part of a school class. These children visit one of the (interactive) exhibitions. Villa Zebra aims to provide cultural education. For them, cultural education means allowing a child to be themselves, to discover themselves, and to experience the power within them. Villa Zebra offers these children cultural education and an experience, both at Villa Zebra and in the neighborhood. In addition to their location on Stieltjesstraat in Rotterdam, they occasionally host temporary projects in the surrounding area.

Children aged 2 to 12 are divided into two groups: 2 to 6 years old and 7 to 12 years old. Children aged 2 to 6 can play with their parents in various installations designed by artists. Villa Zebra actively promotes parental participation. It is not intended for parents to sit at a table working on a laptop. These installations are spread across a large space divided into smaller zones and “enclosed” areas.

On the first floor, children aged 7 to 12 engage in activities that stimulate their creativity and imagination. They work with an artist on various themes, going through different steps, such as exploration and creation, to achieve a final result. While Villa Zebra is often perceived as a museum, it is more like a large laboratory where children embark on a journey of discovery.

The building housing Villa Zebra consists of two levels made from a steel structure, creating a large open floor plan that can be easily adapted. On the ground floor, a large space is divided using curtains, partitions, or installations to create different zones. Toward the back, there are a few small, enclosed spaces for children to explore. At the very back is a dark room featuring a fairy tale pop-up artwork. The ground floor also includes a reception area, restrooms, a small shop, and a café with seating, all located toward the front of the building. The first floor is mainly a large open space where children, under supervision, engage in activities. At the back of the first floor is the office for Villa Zebra staff.

Villa Zebra is easily accessible. A large metro station, Wilhelminaplein, is just 300 meters away, and there are also several trams stops nearby. Located along the Nieuwe Maas, Villa Zebra sits between Rotterdam Center and Rotterdam-Zuid. It is also accessible by bicycle, with parking facilities available. Limited parking is available for cars. Villa Zebra is intended for children aged 2 to 12.

Most children who visit Villa Zebra come with their parents or caregivers, as they are too young to come alone. These children primarily come from neighborhoods like Feijenoord, Kop van Zuid, and Noordereiland. Villa Zebra offers various programs for primary schools, daycare centers, and after-school care facilities. They aim to host multiple schools simultaneously to foster interaction among children from diverse backgrounds. For the

younger group, various installations allow children to embark on a journey of discovery. Villa Zebra collaborates extensively with schools across the city and nearby neighborhoods to enable children from different backgrounds to play together.

Since there are no set instructions on how to use the installations or exhibitions, children explore independently, using their imagination and creativity. The path is not pre-determined, so they must chart their own course through the installations and exhibitions. Additionally, they play with other children and learn to engage in dialogue. Through play, they learn to argue, stand up for themselves, and reconcile.

Currently, Villa Zebra is housed in a temporary building, which limits investment in additional features. Despite having a fully glass façade, Villa Zebra experiences a lack of transparency. Passersby often do not know what is happening inside the building. However, the building cannot be too transparent due to privacy regulations. In an interview, Lucie mentioned that in the future, she would like to place the café in the middle of the space. This would encourage better parental participation, as parents could sit or stand near the bar to enjoy coffee while watching their children. This arrangement could also boost revenue. As a cultural institution for children, Villa Zebra falls under regulations similar to those for daycare centers according to the Dutch Building Code, making it nearly impossible for Villa Zebra to operate in line with its mission and vision.

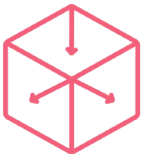
3.2 House of Urban Arts

Figure 7: House of Urban Arts building (Google, 2023)

House of Urban Arts (HUA) aims to make art in Rotterdam-Zuid more accessible and affordable for potential participants, visitors, and tenants of the new SKAR (Stichting Kunstaccommodatie Rotterdam). HUA places great importance on development, creativity, and entrepreneurship, aiming to create a vibrant hub in Rotterdam-Zuid. It is a space where talent and audiences grow in an inspiring yet familiar environment. While culture is not always inclusive, HUA believes that in a city like Rotterdam, with its diverse population, the cultural sector should be, as culture connects people, inspires movement, and brings life. HUA believes urban arts should not solely exist on the streets, which is why it established the HUA creative hub. Programs at HUA cater to people aged 3 to 35, focusing on various types of urban arts, such as creating a music video from start to finish or making rap music. These programs center around young people, often those from vulnerable backgrounds, offering them a “home away from home” in an inspiring setting among accomplished artists and creatives. This is encapsulated in their motto: “We dream, we chase, we become, as one!” Each part of the motto reflects their mission: “dream” represents the community or the house; “chase” represents connection or urban; “become” represents creativity or the arts; and “as one” emphasizes togetherness.

HUA operates in an existing building in the northern part of Tarwewijk, housed in an old school building. The space is divided into various rooms where workshops are held. Limited renovations have been made; the walls lack color, and the flooring has not been replaced, likely due to budget constraints. Despite this, HUA is grateful to have a location. Space naturally comes alive through the various urban art forms present.

Located at Zwartewaalstraat 28 in Rotterdam, HUA is accessible via the Maashaven metro station, an 8-minute walk from Rotterdam Center and Zuidplein. From Charlois, tram line 2 stops at Brieselselaan, just a 4-minute walk away. While not centrally located in Tarwewijk, the site is easy to reach by bike or on foot. Car parking is limited and paid.

HUA operates in an existing building in the northern part of Tarwewijk, housed in an old school building. The space is divided into various rooms where workshops are held. Limited renovations have been made; the walls lack color, and the flooring has not been replaced, likely due to budget constraints. Despite this, HUA is grateful to have a location. Space naturally comes alive through the various urban art forms present.

HUA engages youth through a neighborhood-focused approach, addressing the needs of local residents. It offers accessible entry-level lessons multiple times a year at an affordable price. In addition to extensive lesson programs, it hosts masterclasses and one- or two-time workshops. Programming includes visible and less visible cultures, such as Polish

and Somali cultures, made possible by collaborations with young entrepreneurs, professionals, and influencers admired by the youth. This approach adds depth to their programming and productions. HUA integrates diversity into its operations and seeks to attract both cultural newcomers and those unfamiliar with urban arts. As a low-threshold organization, HUA naturally draws its target audience while sparking interest among others.

A significant challenge for HUA is the withdrawal of funding from the Municipality of Rotterdam. Like other cultural organizations in the city, HUA relies on this funding to continue operations. Limited budgets restrict their choice of location and the ability to modify spaces. While online lesson programs present a potential opportunity, HUA strongly values personal contact and insists on offering only physical programs. They are increasingly involved in small pop-up projects within the neighborhood, with plans to expand these initiatives across Rotterdam-Zuid.

3.3 Theater Zuidplein

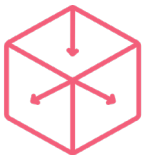

Figure 8: Theater Zuidplein building (Geschiedenis, z.d.)

The mission of Theater Zuidplein is to make the theater landscape more inclusive, primarily focusing on the “new audience.” This target group comprises people for whom cultural visits are not self-evident. The theater aims to be accessible and welcoming. Theater Zuidplein describes itself as the meeting place and cultural hotspot of Rotterdam-Zuid. Its audience celebrates who they are or explores their opinions. Together with these people, Theater Zuidplein initiates, produces, and presents programs about contemporary society, positioning itself as a pioneer. In essence, they emphasize co-creation. Theater Zuidplein also provides opportunities for amateur, (semi)professional, and emerging talent to gain

work experience, both onstage and behind the scenes. Additionally, the theater wants to shift its focus more toward Rotterdam-Zuid by offering low-threshold activities connected to the local environment. It seeks partnerships with organizations in social, cultural, and business sectors. By enhancing these interconnections, the theater can expand its reach and amplify its impact on the community.

The building housing Theater Zuidplein is relatively new, officially opened by Queen Máxima on May 15, 2020. It is part of the urban development project “Hart van Zuid.” Upon entering, visitors are greeted by a large central foyer, which features various facilities such as a cloakroom, café, and multiple rooms. These are predominantly open spaces, creating a welcoming environment with high social interaction. The foyer is a place where people from diverse backgrounds mingle. The theater boasts a large auditorium, as well as smaller rooms and a more intimate theater space for smaller-scale performances.

Theater Zuidplein is located within the “Hart van Zuid” development, centrally situated in Rotterdam-Zuid. Various forms of public transportation, including trams, buses, and the metro, converge at Zuidplein Station, making the theater easily accessible from within Rotterdam-Zuid, the city, and beyond. While Theater Zuidplein caters to all age groups, it specifically designs programs for youth, young adults, and adults to increase cultural participation among people from diverse backgrounds.

Theater Zuidplein offers educational programs where performances are scheduled during school hours for primary and secondary school students. For children who are inspired, after-school programs are also available, along with workshops and affordable lesson series. These initiatives make it possible for many children to participate. Additionally, the theater runs “Lab-Z,” a special program where emerging theater creators draw inspiration from the times they live in. This program supports creators by focusing on the creative process, professional development, and audience engagement. These young creators are given a platform to inspire children and youth to engage with culture.

In addition to Lab-Z and other cultural participation initiatives, Theater Zuidplein hosts open mic nights twice a month. These events are highly accessible and require no prior registration, making it easy for young people to join. Many participants in Lab-Z have gone on to achieve national fame, such as Jan Dino, who participated in a similar program at Theater Zuidplein.

While Theater Zuidplein has applied for subsidies from the municipality, it has not re-

ceived the full amount requested. This limits their ability to expand their activities. The theater mainly focuses on performing arts, but given the size and versatility of the building, there is potential to incorporate other art forms. With some adjustments, the spaces could accommodate a broader range of artistic activities.

3.4 SKVR

Figure 9: De Hillevliet building (De Hillevliet | Voor Cultuur & Maatschappij, z.d.)

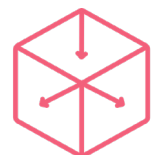

Figure 10: OBS De Schalm building (OBS de Schalm | Kraaijvanger, z.d.)

By actively engaging in culture, whether in school or during personal time, individuals gain tools to develop their imagination. This fosters autonomy, authenticity, and confidence. SKVR believes that every Rotterdam resident has a unique story and personal perspective, which they aim to honor by working with core values of engagement, joy, openness, courage, and versatility. According to SKVR, cultural skills are indispensable for holistic human development, fostering mutual understanding, empathy, respect, self-awareness, and a sense of community. Despite rising individualism, SKVR emphasizes the importance of connection. Their programs range from early childhood (toddlers discovering sound and movement) to centenarians maintaining societal contact. They aim to continuously innovate while preserving cultural traditions. Programs include one-off workshops, series of lessons, and career guidance for children unsure of their aspirations.

SKVR has many locations within the neighborhood itself for temporary projects to reach as many people as possible, but they also have various locations spread across Rotterdam. In Rotterdam-Zuid, they are two locations housed in existing buildings or within other organizations, this is shown in Figure 9 and 10. These are often pre-existing spaces where

they have creatively adapted to the available space and had to work with the resources they had. As a result, the spaces are often basic, featuring a simple floor and white walls.

SKVR runs programs like “KunstID” for primary schools, where schools choose a discipline for students to explore, and “IKEI” (Every Child an Instrument), which offers weekly lessons at school or other locations. They operate multiple locations across Rotterdam-Zuid, often utilizing existing buildings creatively due to budget constraints. Key sites include a primary school in Katendrecht, Hilleliet 90, and “de Makerij” on the edge of Feijenoord. These locations are accessible via tram but are less connected to areas like Charlois and Tarwewijk.

SKVR reaches children primarily through schools, exposing them to professional art. If children enjoy it, they often share their enthusiasm with their parents, who may choose to get involved. SKVR also organizes temporary community projects like workshops and festivals, relying on word-of-mouth and local advertising to attract participants.

SKVR identifies four stages of talent development: introduction, development, proficiency, and excellence. The first two stages see the highest participation, but all stages are growing annually. Programs focus on fostering engagement, enjoyment, courage, social skills, and versatility.

SKVR faces financial challenges, requiring annual budget cuts and fee increases for participants. This makes it harder for children from low-income families to progress beyond the initial stages of talent development. Additionally, their locations are often improvised spaces rather than purpose-built facilities, limiting their potential. With more funding, SKVR could expand its reach and provide better resources.

4.0 What is needed in the physical living environment to encourage talent development by young people?

Figure 11: Locations schools for workshops (own map, 2025)

4.1 Workshop setup

The workshop consisted of three parts. In the first part, a presentation was given on art, architecture, and talent development, during which the research was also explained. Next, the children completed a questionnaire that included questions about their age and hobbies. After that, the children started designing a building or space for their favorite activity. Finally, the children presented their designs. A total of 48 children participated in this workshop.

To help the children get started in the right direction, they were encouraged to work with contrasts such as big and small, light and dark, many or few colors, soft and hard, etc. Additionally, the children were free to choose whether to design a building or just a space. Since the children had only 45 minutes to design, they had to think quickly. The same method was used for both schools.

4.2 Schools

4.2.1 primary school: Valentijnschool

The first school was the Valentijnschool in Rotterdam-West, near Delfshaven Metro Station, as shown in Figure 11. The workshops at this school were conducted in three sessions with gifted classes. The ages of these children ranged from 8 to 12 years. The children in the gifted class are those who require additional challenges because the standard cur-

riculum does not sufficiently stimulate them. The workshops were conducted on Monday, December 9. The workshop was held three times:

The first group included 13 children from grades 7 and 8.

The second group consisted of 10 children, also from grades 7 and 8.

The last group included 10 children from grades 4, 5, and 6.

The gender distribution was nearly equal in all groups.

4.2.2 High school: Veenoord

The second school was Veenoord Secondary School in Rotterdam-Zuid in IJsselmonde, as shown in Figure X. At the beginning of the school year, students at this school choose whether to take additional courses in sports or lifestyle. The group in which the workshop was conducted consisted of first-year students (bridge class, basic/vocational track) who had chosen lifestyle. These students engage in extra activities related to art, culture, and cooking. The group size was 14 students aged 11 to 14 years, predominantly girls.

4.3 Results

4.3.1 Survey

The students first completed a questionnaire about their age, gender, hobbies, whether they were members of a sports or cultural club, their favorite place to play, and their favorite creative activity. The survey is provided in XXX (appendix). Several notable findings emerged from the questionnaire. When comparing the results from the primary school and secondary school, significant differences were observed.

6. Wat doe jij graag buiten school (dus in je vrije tijd)

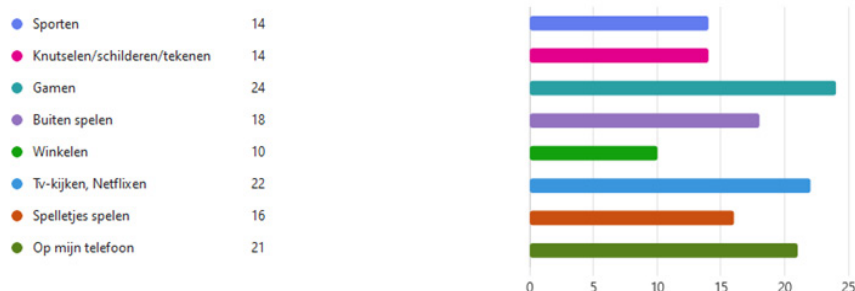

Figure 12: Survey question about hobbies (Survey primary school, 2024)

4. Wat doe jij graag buiten school (dus in je vrije tijd)

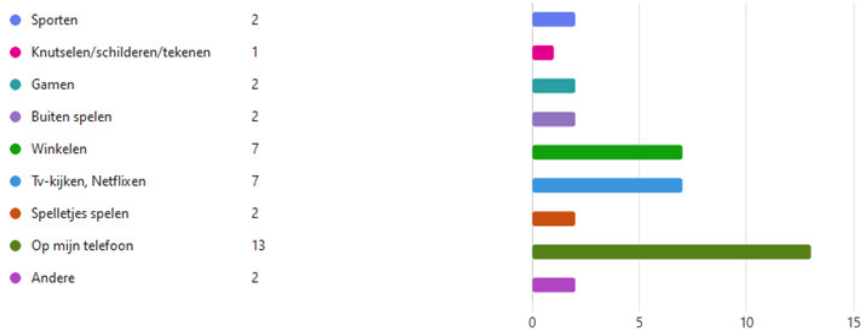

Figure 13: Survey question about hobbies (Survey high school, 2024)

When comparing Figure 1 with Figure 2, primary school students have significantly more diverse hobbies than secondary school students. This may be because primary school students generally do not yet have a phone and are more influenced by their parents' rules, such as limiting screen time as much as possible.

Additionally, the preferred location for play or work varies greatly. For example, primary school students spend much more time outdoors, whereas secondary school students indicated they prefer being at home, as shown in Figures 3 and 4.

9. Waar speel of werk je het liefst?

Figure 14: Survey question about location to work or play (Survey primary school, 2024)

7. Waar speel of werk je het liefst?

Figure 15: Survey question about location to work or play (Survey high school, 2024)

It is also noteworthy how many children are members of a sports or cultural club. According to RTL Nieuws (2023), fewer and fewer children are joining sports clubs. In 2018, 51% of children aged 5 to 18 were members of a sports club, whereas this dropped to 48% in 2022. Among the primary school students, 61% are members of a sports club, while this percentage is only 20% among the secondary school students, significantly below the national average.

It is well known that children often stop participating in sports clubs when they reach adolescence, as their priorities shift (NOS, 2023). According to the Netherlands Youth Institute (2023), 4.7% of children in the Netherlands are members of a cultural club. At the primary school, 24% of the children are members of a cultural club. This figure includes dance classes, but if dance is excluded, the percentage is 15%. Among secondary school students, this percentage is 7%, and when including dance, it drops to 0%.

For the final question about the students' favorite creative activity, two answers were most common among the primary school students: drawing/painting and "other." For "other," gaming was the most frequently mentioned activity, as shown in Figure 5. Among the secondary school students, the answers were more varied, with dancing/movement, "other," and making music emerging as the most popular activities, as shown in Figure 6. For "other," gaming was also the most frequently mentioned activity, followed by cooking and participating in workshops.

10. Wat vind je het leukste om te doen als je creatief bezig bent?

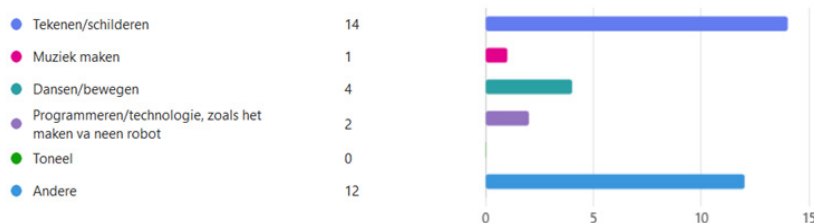

Figure 16: Survey question about favorite creative hobby (Survey primary school, 2024)

8. Wat vind je het leukste om te doen als je creatief bezig bent?

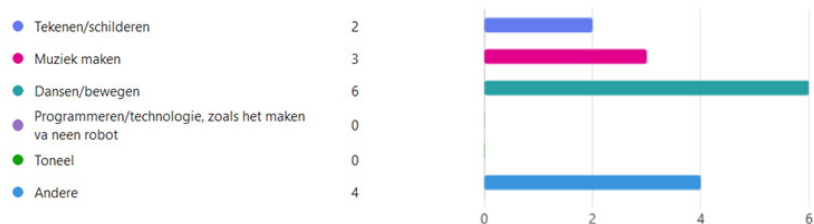

Figure 17: Survey question about favorite creative hobby (Survey high school, 2024)

4.3.2 Workshop

The workshop with the primary school students was divided into three groups. This structure ensured clarity and allowed for focused attention on the children. One notable observation was that students in grades 7/8 tended to imitate each other significantly. For instance, one student initially wrote down painting/drawing as their favorite creative activity, but after noticing others around them choosing gaming, they changed their answer. This behavior was repeatedly observed, including in their drawings. If a student drew something different from the norm, they were often laughed at, prompting them to erase their drawing. This dynamic likely influenced the research results. In contrast, this behavior was entirely absent in the group of students from grades 4/5/6. These students fully embraced their imagination and were not swayed by their peers in deciding what to draw. Figures 7, 8, and 9 show the three different workshop sessions.

Figure 18: workshop primary school (own photo, 2024)

Figure 19: workshop primary school (own photo, 2024)

Figure 20: workshop primary school (own photo, 2024)

Figure 21: Result workshop primary school (own photo, 2024)

Figure 22: Result workshop primary school (own photo, 2024)

[illegible]

The workshop session at the high school consisted of a single group of 14 students. Initially, the students showed little interest in participating in the assignment. However, once they had made their first mark, they became more engaged. Some students were more enthusiastic than others.

Figure 11 shows how the workshop was conducted. In Figure 12, the word cloud illustrates the final outcome of the workshop.

Figure 24: workshop high school (own photo, 2024)

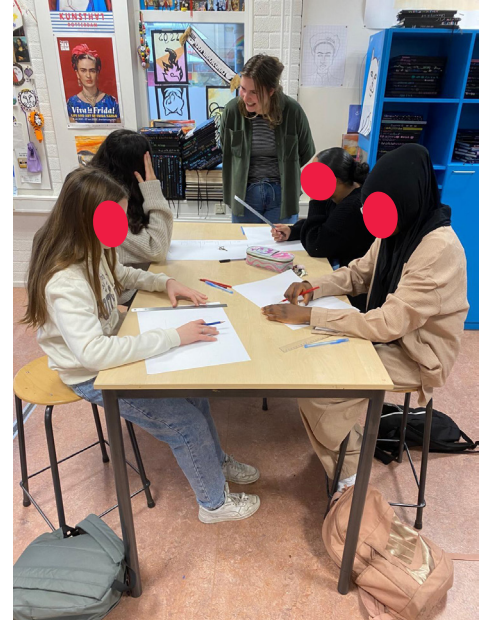

Figure 25: workshop high school (own photo, 2024)

Figure 26: Word cloud results high school (own picture, 2024)

5.0 Conclusion

This research sought to answer the question: *How can the physical living environment stimulates the talent development of young people by art in Rotterdam-Zuid?* To this end, both qualitative and quantitative research was conducted.

The results of the first sub question, *How can the physical living environment encourage arts in young people?*, shows that cultural participation not only promotes artistic and social skills, but also strengthens a sense of community and prevents loneliness (van Dijk et al., 2017). Nature and being outdoors stimulate children's senses, cognitive development, and self-confidence, while also encouraging creative and imaginative play, making it an important factor in their talent development (Spies et al., 2022). However, accessibility remains a challenge, especially in Rotterdam-Zuid, where cultural facilities are scarce (Vision Culture on South, 2021) and transport is a barrier (interview a, 2024).

Physical interventions can contribute at different scales. At the city level, accessible art walks and festivals can make art more accessible (Interviewee C, 2024). In neighbourhoods, small-scale cultural initiatives and meeting places can promote talent development (Interviewee E, 2024). Repurposing buildings, such as old schools, into cultural centres offers opportunities (Interviewee A, 2024), provided they are attractive and recognisable to young people (Interviewee D, 2024). The environment around the building can be designed interactively and green to stimulate curiosity and creativity (Interviewee B, 2024).

The results of second sub question, *Are there already cultural facilities for young people in Rotterdam-Zuid?* have shown that there are a number of arts facilities for children in Rotterdam-Zuid. The case studies show that the physical living environment plays a crucial role in stimulating children's talent development, provided these facilities are accessible, recognisable and inviting. At the same time, cultural institutions experience barriers due to the lack of resources, suitable locations and transparency in their buildings. An integrated approach in which physical spaces are designed with flexibility, visibility and low accessibility taken into account can help cultural facilities work more effectively on developing children's talent in Rotterdam-Zuid.

The data of this third and last sub question, *What is needed in the physical living environment to encourage talent development by young people?*, prove that also the workshops showed that physical living environment plays an important role in encouraging children's talent development by arts facilities, but the need varies by age group. For young children attending primary school (8-12 years old), an environment that stimulates creativity and imagination is important. They feel freer to create art when the space is playful and dynamic. Also a lot of children have shown in their drawings that the outdoor space is important to, just as an extension of the inside. They stressed the importance of diversity in spaces, both large and small, light and dark, and with different textures. It also emerged that younger

children are less influenced by peer pressure and use their imagination unimpeded in their designs. In addition, younger children are much more focused on crafting, painting, drawing and gaming.

In older children who are already in secondary school (12-14 years), social dynamics play a bigger role. The workshop showed that peer pressure and imitative behaviour can be a limiting factor in their creative process. This makes it very important to design a space where young people feel safe to explore their own talents and preferences, without fear of judgement from others. In addition, the results show that many older children are less involved in extracurricular arts activities, suggesting that a cultural space should involve them in a low-threshold and active way. In addition, older children are more focused on dance, singing and making music.

The physical living environment that can encourage talent development should therefore offer a combination of openness and seclusion, flexibility and recognisable elements. For young children, a playful, diverse environment can contribute to their creativity, while older children benefit from a place where they feel socially safe and can identify with the activities on offer. A well-designed cultural space can support these age-specific needs, contributing to children's connection and talent development in Rotterdam-Zuid.

So, this research has shown that the physical living environment does contribute to stimulating talent development in children through arts facilities in Rotterdam-Zuid, by offering more cultural facilities in the first place. In addition, also making these facilities more accessible, so make sure they have a low-threshold look and design a centre that catches the eye of children and where the outdoor space of the building is designed in the same concept as the building itself. Accessibility also plays a big role in this, so easy to reach on foot or by public transport. In addition, there is a substantial difference in primary and secondary school children in their needs. Younger children are more likely to be stimulated with spaces that are playful and dynamic, with contrasts, and where they can play. To involve the outdoor space of the building as well to play in the nature, while with older children it is important to create a safe space where they can express themselves and make it their own to avoid the hindrance of peer pressure and imitative behaviour.

6.0 Design guidelines

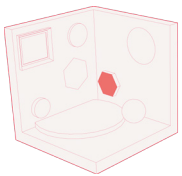
6.1 Base guidelines

6.1.1 Including outside in the design

make use of greenery
provide sufficient parking space

6.1.2 Stimulative

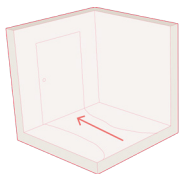
exterior in the same concept as
interior

6.1.3 Social Safety

create a domestic feeling
add comfort

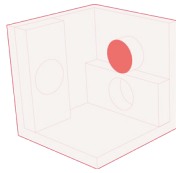
6.1.4 Accessibility

clear entrance
accessibility not limited by time
building is clearly visible from a
distance

6.2 Best guidelines

6.2.1 Adaptability

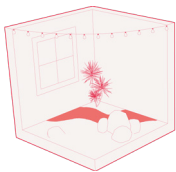
placing temporary projects in the neighbourhood

make use of multifunctional rooms

design an open floor plan

older children wants to adapt their own space

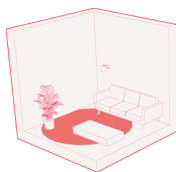
6.2.2 Including outside in the design

place art(works) in the neighbourhood's outdoor space

Environment of building co-designed in the same concept

6.2.3 Decorative

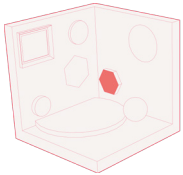

store old works of art in the form of a showcase

younger children wants a place that is completely finished

make use of different colors

6.2.4 Stimulative

make use of a stage and/or workshop spaces

no rectangular building shape

strengthen relationship between child and artist by adding space for artists

make a building interactive/dynamic

design a building which is close to the perception of children

design zones instead of rooms

raise young children's awareness of art by making a workshop space the centre of attention

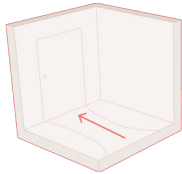
variation in materials and shapes

6.2.5 Social Safety

a diffuse entrance/ground floor creates a mix of different building users

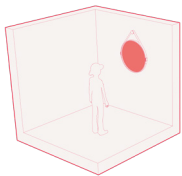
6.2.6 Accessibility

shape of building leads you to the entrance

building is clearly visible from a distance

6.2.7 Admiration

make room for artists

in- and outside room for art(works), as an example

7.0 Discussion

Different methods were used for the research. In particular, fieldwork was done and only a small proportion was the literature review. This was mainly used in chapters 1 and 2. The other chapters are based on observations, workshops and interviews. For this study, an attempt was made to interview different types of people which allowed a comparison to be made between the results of the interviews. However, the exact same question was not asked to everyone, as the main aim was to engage in a conversation and that is often where the most relevant results come out. For next time, instead of a semi-structured interview, a structured interview could possibly be held so that the answers could then be even more comparable.

In the four different case studies, some institutions were interviewed while others were not. Then observations were done on site itself, as well as the policy plans. For a subsequent study to make the research more valid, it would be wise to interview each organisation.

Two different workshops were done, starting with the primary school. At the primary school, the workshop was conducted in three groups. In this, the research group consisted of 33 children aged 7 to 12 years with about 50/50 boys and girls. Because the children sat next to each other while designing, the older children in particular were influenced by each other and imitated each other, while the younger children were much more self-motivated. This was also evident in the workshop given at the secondary school. In addition, the primary school is in Rotterdam-West, in the Tussendijken district. This area is not part of Rotterdam-Zuid, the location of this research. Nevertheless, the research was conducted here, as it is a similar neighbourhood to the neighbourhoods in Rotterdam-Zuid. Nevertheless, a primary school within the location area can be chosen for follow-up research.

The second workshop was conducted in a bridge class at a secondary school in IJsselmonde. The age of the students was therefore close together. For a follow-up study, it would be better to conduct this workshop in several classes at a secondary school to create a larger research group and a wider age range. In addition, the pupils were very insecure and this resulted in imitating others' designs and deliberating a lot. As a result, many children ended up with the same thing. For a follow-up study, it would help to separate the children from each other to keep the pupils focused on their own ideas and design.

For possible follow-up research, the group size of the workshops could be increased and further research could be done within this theme. For instance, by looking at the long-term effects of art and culture in relation to talent development, as well as the social dynamics and peer pressure in creative activities. Once children enter adolescence, they also become more insecure and this has consequences, such as experiencing peer pressure. Further research could also be done on co-creation with children for spatial design. Is this a solution to enthuse and excite children to make a building more approachable.

Bibliography

All Caps. (2024, oktober 31). About All Caps [About]. All Caps. <https://all-caps.nl/about/>

Basis voor Cultuurparticipatie. (2017, september). LKCA. <https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/02/170929-basis-voor-cultuurparticipatie.pdf>

Beeldende kunst—Het Cultuurfonds. (2024a, oktober 16). Beeldende kunst. <https://www.cultuurfonds.nl/beeldende-kunst>

Beeldende kunst—Het Cultuurfonds. (2024b, oktober 16). <https://www.cultuurfonds.nl/beeldende-kunst>

Beeldende kunst—Het Cultuurfonds. (2024c, oktober 16). Beeldende kunst. <https://www.cultuurfonds.nl/beeldende-kunst>

Beeldende kunst—Het Cultuurfonds. (2024d, oktober 16). <https://www.cultuurfonds.nl/beeldende-kunst>

Begrippen en definities. (z.d.). <https://begrippenomgevingswet.nl/gemeente/518/begrip/culturele%20voorzieningen#:~:text=Definitie.%20Aantal.%20voorzieningen%20op%20het%20gebied%20van,tentoonstellingsruimten%20en%20werk%20en%20presentatieruimten%20ten%20behoeve>

bowie. (2020, oktober 23). House of Urban Arts: “Wij dagen jong en oud uit op basis van verschillende creatieve disciplines.” Hiphop In Je Smoel. <https://www.hiphopinjesmoel.com/house-of-urban-arts-indirah-tauwnaar/>

Cijfers over verenigingslidmaatschap | Nederlands Jeugdinstituut. (2023, mei 20). <https://www.nji.nl/cijfers/verenigingslidmaatschap>

Coördinator Iebèl Vlieg: ‘Cultuur is er voor iedereen’ | Jeugdfonds Sport & Cultuur. (2022, november 9). <https://jeugdfondssportencultuur.nl/verhaal/iebel-vlieg/>

De Vries, S., van de Maat, J., & Omlo, J. (2021, april). Eenzaamheid onder jongeren. Movisie.

Fysieke leefomgeving. (z.d.). Informatiepunt Leefomgeving. <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/fysieke-leefomgeving/>

Geinterviewde A. (2024, november 5). [Teams].

Geinterviewde B. (2024, november 14). [Teams].

Geinterviewde C. (2024, november 21). [On location].

Geinterviewde D. (2024, december 4). [On location].

Geinterviewde E. (4 december). [Teams].

Geinterviewde F. (2024, december 13). [Teams].

Geinterviewde G. (2024, december 13). [Teams].

Hoogeveen, K. (2010, november 10). Cultureel talent ontwikkelen op de basisschool. *Sar-des Speciale Editie*, 10, 27-30.

Houben, A. (2019, maart). Talenten in Drenthe. Stichting Kunst en Cultuur. <https://www.kunstencultuur.nl/over-ons/publicaties/onderzoek-talentontwikkeling>

Hoyng, J. (2019, 5 juni). Investeer in groen voor jeugd. Allesoversport.nl. <https://www.allesoversport.nl/thema/beleid/investeer-in-groen-voor-jeugd/>

Jeugd. (2025, januari 6). Gemeente Rotterdam. <https://www.rotterdam.nl/jeugd>

Jongerenhub. (2024, oktober 16). Gemeente Rotterdam. <https://www.rotterdam.nl/jongerenhub>

Kennisdossier Cultuur en eenzaamheid. (2025, januari 6). LKCA. <https://www.lkca.nl/artikel/cultuur-en-eeenzaamheid/>

Leren en ontwikkelen door begeleid spel | Onderwijskennis. (z.d.). Onderwijskennis. <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/leren-en-ontwikkelen-door-begeleid-spel#:~:text=Professionals%20kunnen%20spel%20van%20kinderen%20faciliteren%20met,denken%20te%20zetten%20of%20spelsuggesties%20te%20doen.>

Lindo, H. (2024, mei 16). Regeerakkoord vormt grote bedreiging voor cultuur. Kunstenbond. <https://kunstenbond.nl/nieuws/regeerakkoord-vormt-grote-bedreiging-voor-cultuur/>

Ministerie van Onderwijs, C. en W. (2015, juli 29). Kunst- en cultuurbeleid—Kunst en cultuur—Rijksoverheid.nl [Onderwerp]. Ministerie van Algemene Zaken. <https://www.rijks->

overheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/kunst-en-cultuurbeleid

NOS. (2023, februari 16). Pubers haken af bij sportclub door vaste trainingstijden en verplichtingen. <https://nos.nl/artikel/2464012-pubers-haken-af-bij-sportclub-door-vaste-trainingstijden-en-verplichtingen>

RTL Nieuws. (2023, september 29). Steeds minder kinderen lid van sportclub. RTL Nieuws & Entertainment. <https://www.rtl.nl/rtl-nieuws/sport/artikel/5410345/negen-op-tien-gemeenten-minder-kinderen-lid-van-sportclub>

Schouten, E., Meima, L., de Vocht, A., Studulski, F., & Ruigrok, A. (z.d.). Frank Studulski, Hans Cohen de Lara, Olga Abell, Karin Hoogeveen, Sabine Peterink, Karin Vaessen. Shrimpton, N. (2024, september 28). John Ruskin—Art Critic, Architect, Social Reformer | Britannica. Art, Architecture, and Society. <https://www.britannica.com/biography/John-Ruskin/Art-architecture-and-society>

Spies, R., Agora, & Van Den Berg, A. (2022). Wetenschap & groen Natuur: essentieel voor kinderen. In agora.nu. <https://www.agnesvandenbergh.nl/mp28.pdf>

Talentontwikkeling. (2025a, januari 6). [Overzichtspagina]. SLO. <https://www.slo.nl/thema/meer/talentontwikkeling/>

Talentontwikkeling. (2025b, januari 6). Bikkels.nl. <https://www.bikkels.nl/talentontwikkeling>

Talentontwikkeling. (2025c, januari 6). <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/onderwerpen/talent-ontwikkeling>

Trienekens, S. (2020, april). PARTICIPATIEVE KUNST. V2_Publishing.

Uitvoeringsplan 2023-2027. (2023, maart). NPRZ.

van Dijk, A., van den Eijnden, J., van Hout, F., Neele, A., Nijens, H., Rosenboom, W., Stellingwerf, N., Tal, M., Balian, Z. Z., Bosch, M., & Nekkers, J. (2017, september). Basis voor cultuurparticipatie. LCKA.

Veroff, S. (2002). Participatory Art Research (No. 45). 8(45), Article 45. <https://doi.org/10.1177/0002764202045008011>

Visie Cultuur op Zuid. (2021).

Appendix

The appendix is divided into three sections, namely the summary of the interviews, the survey and the drawings from both workshops at the schools.

Part 1: Interviews

Interview A: employee of a cultural knowledge centre

De ouders blijven heel belangrijk in eerste instantie. Uiteindelijk beoefent iedereen kunst en cultuur, ook al wordt gezegd van niet. Het kan iets heel kleins zijn, zoals het luisteren naar muziek of het meedansen op muziek thuis. Dus op zekere hoogte beoefend iedereen cultuur, maar als men kijkt naar het woord cultuurparticipatie dan gaat het hierbij meer om het deelnemen aan cultuur in een formelere setting, denk hierbij aan bijvoorbeeld een school of een buurthuis. LKCA beschouwt cultuurparticipatie en cultuureducatie als twee verschillende begrippen. Cultuureducatie is op school of in een schoolse setting en Cultuurparticipatie vindt zich juist buiten school af. Dus naast de thuissituatie speelt ook de school een grote rol de cultuurparticipatie. Niet iedere school heeft een breed kunst- en cultuuresprogramma. Dit heeft vaak te maken met geld, maar ook met hoe serieus de school cultuureducatie neemt. Een van de laatste factoren is wel degelijk de fysieke omgeving. Dit heeft te maken met het aantal voorzieningen die er zijn in de buurt, maar ook met eventuele sleutelpersonen die de kinderen en jongeren wijzen op wat er mogelijk is.

Ook op de middelbare scholen zitten er grote verschillen. Op vmbo scholen wordt er minder kunst en cultuur aangeboden dan op havo/vwo scholen. Het is daarmee niet zo dat kinderen van het vmbo minder geïnteresseerd zijn in kunst en cultuur. Daarnaast willen de jongeren graag zelf een stem hebben in wat er hun wordt aangeboden qua kunst en cultuur. Wat wordt er aangeboden, maar ook waar en met wie.

Je leert als je in groepen werkt bijvoorbeeld in theater of samen muziek maakt. Kinderen kunnen beter hun emoties reguleren dan bij een sport, omdat met sport er een competitief element in zit en bij kunst vaak niet. Alles is namelijk goed en je kan niet falen. Dit helpt vooral ook met het zelfvertrouwen van een kind. Daarnaast versterkt het ook de spanningsboog van een kind.

Vanuit een onderzoek van de WHO vertelt het wel wat de verschillen zijn per kunststroming, maar het ligt heel erg aan het kind en wat jezelf wil.

De ouders spelen de voornaamste rol als het gaat om cultuurparticipatie. Kunst en cultuur heeft vaak een elitair imago. Dit weerhoudt sommige ouders om hun kind naar een kunst of cultuurorganisatie te brengen. Daarnaast heeft ook niet iedere ouder hier geld voor en dat zorgt ervoor, maar er zijn verschillende organisaties, zoals Jeugd sport- en cultuurfonds die verschillende vergoedingen hiervoor bieden. Echter, ouders hebben hier vaak geen weet van.

Ondanks dat er langzaamaan wat meer culturele voorzieningen komen in Rotterdam-Zuid zijn er nog in veel wijken weinig tot geen voorzieningen, zoals Charlois en IJsselmonde. Oude schoolgebouwen die netjes zijn opgeknapt zijn vaak best goede locaties om culturele voorzieningen te plaatsen voor kinderen. Echter, jongeren hebben liever een plek die nog niet helemaal af is, zodat ze die kunnen aanpassen naar hun eigen wensen. Voor jongere kinderen mag het wat mooier en netter zijn.

In Nederland en ook in Rotterdam-Zuid heb je verschillende initiatieven om kinderen te betrekken met kunst- en cultuur. Zoals Cultuur at Cruijfcourt. Het gaf niet geheel het gewenste effect, maar het zorgde er wel voor dat kinderen in ieder geval even in aanraking zijn geweest met kunst- en cultuur en dat het hopelijk misschien later het gewenste effect geeft. De lange termijn gevolgen zijn niet bekend door middel van onderzoek. Het zijn meer de anekdotes die er toe doen.

Kinderen die op de basisschool meer in aanraking komen door kunst en cultuur op de school zelf al wel niet buiten school hebben geeft een positief effect later dan bij kinderen die dit niet hebben. Er zit vaak wel altijd een dipje in als ze aan het puberen zijn of als jongvolwassenen. Maar het blijft lastiger voor volwassenen die weinig in aanraking is gekomen met kunst en cultuur in te rollen. Het onbekende zorgt voor de grootste drempel. Als ze eenmaal deelnemen dan komt dat vaak wel goed.

Mensen uit de buurt en wijk moeten eigenlijk bij elkaar gaan zitten om het culturele ecosysteem in kaart te brengen. Wat is er, waar is het en hoe kan je je aanmelden. Uiteindelijk gaat het erom dat je de ouders bereikt zodat zij kunnen kinderen daar naartoe kunnen brengen.

Verschillende verhalen over multifunctionele ruimtes. Enerzijds veel positieve verhalen als het gaat om de aanpasbaarheid, meerdere functies in een etc, maar als de ruimte te veel gekleurd wordt door een bepaalde functie werkt dit juist tegen. Helemaal als het gaat om jongeren. Als de ruimte straatstijl-achtig oogt en hip is zouden zij zich veel sneller thuis voelen dan als ze zien dat een ruimte overdag of op een ander moment gebruikt wordt door ouderen of juist kleine kinderen. Bij een multifunctionele gaat het erom dat de ruimtes tot op zekere hoogte aangepast kunnen worden, maar dit mag niet te veel zijn waardoor het anders te anoniem/algemeen wordt.

Interview B: artist and arts teacher

Een thuis is voor kind als het goed is een vaste basis waaruit een kind zich verder kan ontwikkelen. Dit is in Rotterdam-Zuid waarschijnlijk niet het geval, omdat er in deze gezinnen scheidingen, armoede, integratie en andere stress speelt. Vroeger keken mensen meer na elkaar om en tegenwoordig is het leven veel individualistischer. Daarom is het zo belangrijk dat er een school, kerk, een buurtcentrum en een ziekenhuis in de buurt is, die het liefst nog met elkaar samenwerken. Zodat er meer naar elkaar omgekeken kan worden. Daarnaast

kunnen mensen naar dit soort neutrale plekken gaan om een veilig gevoel te creëren als dit thuis niet of moeilijk gaat. In het verleden was een kerk, een synagoge, een moskee de plek waar mensen samen kwamen en voor elkaar zorgde. Tegenwoordig zit ieder in zijn eigen huisje en is deze sociale controle veel minder.

Om kinderen prettig te laten voelen in een ruimte is het belangrijk om een gevoel van eigenaarschap te creëren, daarnaast is het belangrijk dat het kind zichzelf is, het een doel/taak heeft en dat het kind kan delen met anderen. Als kinderen worden opgegroeid in gezinnen waar er veel stress is, armoede of waarbij het kind een mantelzorgrol heeft, leert het kind alleen overleven, maar leert het kind niet om te delen.

Voetballen is iets wat bijna iedereen doet, maar het deelnemen aan kunst en cultuur is eng. Wanneer je buiten het reguliere patroon valt, gaan kinderen compenseren om binnen deze kaders te vallen. Daarom is Cultuureducatie met Kwaliteit zo'n goed initiatief. Hierbij krijgen scholen de ruimte om hun kunsteducatie te verbeteren.

Wanneer het aangeraakt mag worden, komt kunst tot leven bij kinderen. Dit kan ook terug worden gebracht in de ruimte. Het werkt prettiger voor kinderen als een gebouw niet een standaard rechthoekige blokkendoos is, maar dat er (lichte) hoeken in een gebouw zitten. Hierdoor kunnen kinderen zich verstoppen, dit geeft een geborgen gevoel en gaan kinderen echt op ontdekkingsreis in het gebouw/de ruimte. Eigenlijk net zoals de richtlijnen van de antroposofie.

Ik heb zelf ook een keer meegemaakt dat er een nieuwe school werd ontworpen en hierbij heeft de architect maar twee contactmomenten met de school zelf gehad. Dit is ook terug te zien in het ontwerp dat er eigenlijk heel slecht gekeken is naar wat een kind nodig heeft op een school. Het schoolplein is bijvoorbeeld zo open dat kinderen zich er niet eens veilig voelen. Dit soort structurele fouten, konden echt voorkomen worden als de samenwerking tussen architect, school en kinderen beter was geweest. In mijn optiek, zal een schoolplein meer een soort leefplein moeten zijn. Waar kinderen geprikkeld worden, waar veel groen is en waar kinderen zich veilig voelen.

Interview C: owners of cultural festival in Rotterdam-Zuid

All Caps is een organisatie die jaarlijks in september een festival van een week organiseert waarbij er in een bepaalde wijk in Rotterdam-Zuid tien muurschilderingen worden geschilderd door tien verschillende kunstenaars, waaronder twee interventiekunstenaars en wordt er in die wijk ook een sculptuur gerealiseerd. Bij dit festival is het van belang dat de kunstenaars artistieke vrijheid hebben. Alle kunst die men ziet bij ons festival is dus vrije kunst. Het festival is gratis, zodat iedereen naar het festival kan gaan. De festivals vinden plaats in wijken in Rotterdam (Zuid) waar kunst minder vanzelfsprekend is, omdat het positieve effecten voor de wijk met zich meebrengt. Wanneer een kunstenaar werkt in de buitenruimte, zorgt dit voor verbinding met de buurt. Omwonenden komen kijken, zien daarbij

iets gebeuren en maken een praatje met hun buurman die ze eigenlijk helemaal niet goed kennen. Het kunstwerk zelf zorgt ervoor dat de beleving van de plek ineens heel anders is op een positieve manier. Er wordt dus kunst gebracht naar deze mindere wijken, maar er worden ook mensen van andere delen in Rotterdam gebracht naar deze wijken en zien dan vaak dat de wijk toch wel anders is dan zij in eerste instantie dachten. Door het jaar heen kiest All Caps ervoor om te werken bij Rotterdamse kunstenaars om hun ook een podium te bieden en tijdens het festival worden mensen van over de hele wereld gevraagd om een muurschildering te maken. Op deze manier kunnen de kunstenaars vanuit Rotterdam hun grenzen verleggen en zichzelf grootmaken binnen de scene. Binnen deze scene zijn kunstenaars allemaal gelijk en allemaal kunstenaars en niemand voelt zich beter dan de ander. All Caps is eigenlijk ontstaan doordat ze kunst voor iedereen beschikbaar willen maken. Daarom zijn ze gestart met een project voor een jaar met 15 muurschilderingen in het centrum van Rotterdam met een gratis applicatie waardoor iedereen een route kon lopen langs deze muurschilderingen en meer informatie kon krijgen bij ieder kunstwerk. Hierdoor zat je niet vast aan vaste tijden en dagen. Vaak moet men betalen voor dit soort routes en dat was bij dit project ook niet het geval. Deze route kan dus met een groep gelopen worden, maar ook alleen of met z'n tweeën.

Tot voorkort kwamen er ook kinderen en basisschoolklassen naar All Caps om rondleidingen en workshops te krijgen. Echter, doordat de organisatie uit twee mensen bestaat moeten er keuzes gemaakt worden en willen wij zich focussen op de Rotterdams maker en wordt het deel educatie bij een organisatie elders ondergebracht.

De jaarlijkse festivals vinden minimaal twee keer achter elkaar in dezelfde wijk plaats, want er moet een vertrouwen met de wijk worden opgebouwd. In eerste instantie schieten bewoners in de verdediging en zijn ze argwanend. Wat gaat er gebeuren in hun buurt, wat gaat het kosten en wat moeten zij ervoor doen. Zodra er gezegd wordt dat het geen geld kost en zij niks van hen nodig hebben, ontdooien de bewoners. Tijdens deze festivalweek komen buurtbewoners kijken hoe de muurschildering gemaakt wordt. Er wordt eten naar de kunstenaars gebracht, ze bieden hun wc aan ze aan en maken een selfie terwijl de kunstenaar bezig is. Op de laatste dag is er een afsluitend festival in een park. Ondanks dat in de aanloop naar het festival toe er veel mensen de wijk in zijn gegaan en dit te verkondigen, is er toch best een grote groep die hier niet van af weet. Het is dus lastig mensen te bereiken in een buurt als men geen contactpersonen heeft of affiniteit met de buurt.

Voor een kunstenaar is het belangrijk om de ruimte te hebben. Voor All Caps is het hebben van een loods heel belangrijk. Zo heb je de ruimte, maar ook de hoogte. Een loods werkt prettig, omdat er de ruimte zelf in te delen is. Hierdoor kunnen er sculpturen in elkaar gezet worden, maar ook een expositie gegeven worden. Over het algemeen is er geen geld onder kunstenaars en krijgen zij een plek in een oud schoolgebouw. Zij zijn al lang blij dat ze een ruimte hebben en creëren van deze ruimte vanzelf hun eigen atelier.

Er komen steeds meer initiatieven om kunst en cultuur naar Zuid te brengen. Echter, pakt dit vaak minder goed, om als voorbeeld te nemen Zomer op Zuid. Een zomer lang waren er

allerlei culturele activiteiten op Zuid, maar na de zomer is dit afgelopen en vertrekken al deze organisaties weer. Het is dus geen permanente plek waar kinderen of jongeren naartoe kunnen gaan. Daarnaast zijn er wel allemaal initiatieven die een positief advies krijgen van de gemeente, maar ze krijgen geen subsidie, omdat er simpelweg geen voor is.

Interview D: CEO of cultural center for children in Rotterdam

Villa zebra zit aan de zuid kant van de Maas. Ze identificeren zich als onzijdig, omdat ze echt op de grens zitten van Rotterdam Noord en Zuid. Echter, heeft Villa Zebra geen omliggende initiatieven die vallen onder dezelfde sector. Ze kunnen dus niet op elkaar leunen. Het doel van Villa Zebra is het krachtiger maken van kinderen en zij vinden dat kunst daar een grote in speelt. Er liggen plannen voor Villa Zebra om te verhuizen naar een andere locatie. Zelf hebben zij daar ook een bepaalde visie op hoe die locatie dan moet zijn. Ze willen namelijk een huiskamer zijn, bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen, zonder een buurthuis te zijn. Bij de eventuele nieuwe locatie zouden zij graag in de buurt willen zijn van functies die passen bij Villa Zebra. Denk hierbij aan een Jeugd en kind centrum, consultatiebureau en andere voorzieningen gericht op kinderen.

Villa Zebra is op het moment heel erg buurtgericht. De meeste kinderen die hier langskomen, komen voornamelijk uit Feijenoord, Kop van Zuid en Noordereiland. De kinderen verblijven gemiddeld twee tot drie uur. Dit is extreem lang voor een culturele instelling. Volgens de geïnterviewde van de mooiste zin hoe Villa Zebra beschreven werd: Villa Zebra is geen dagje uit, maar we moeten eruit. In de stad Rotterdam zijn er amper functies voor kinderen tot zes jaar, maar hier scoort Villa Zebra heel goed op. Er zijn eigenlijk geen plekken in Rotterdam waar je als kind tot zes jaar kan spelen en leren in een prettige omgeving. Tijdens het ontwerp van het eventuele nieuwe gebouw gaat het erg om de relatie tussen kind en kunstenaar. En ook om wat een kunstenaar nodig heeft. Dit bleek ruimte voor oudere kunstwerken. Hierdoor kwam de vraag ook kan hier geen showcase van gemaakt worden?

Villa Zebra heeft een visie van de stad Rotterdam waar je werkt in stepping stones. Iedere stepping stone is een hub voor een bepaalde doelgroep. Hierdoor ontstaat er een bepaalde dynamiek in de stad. In plaats van dat er een hub wordt gecreëerd met verschillende functies.

Gemeente Rotterdam wil door Noord en Zuid meer te verbinden aan elkaar het 'Rondje bruggen' vriendelijker, leefbaarder en groener te maken. De vraag is natuurlijk hoe. Dit wordt gedaan in samenwerking met Villa Zebra. Het gebouw van Villa Zebra bestaat uit twee lagen, de begane grond is voor kinderen tot en met zes jaar en de eerste verdieping is voor kinderen vanaf zeven jaar. Deze eerste verdieping wordt een participatiecentrum waar de gemeente meedoet en de ruimte gebruikt om met kinderen te ontwerpen en na te denken over dit vraagstuk. Door Villa Zebra centraal te laten staan in dit onderzoek naar het Rondje Bruggen wordt er een kindvriendelijke en prettige leefomgeving gecreëerd in

dit stukje Rotterdam. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden af en toe een boomstam neer te leggen waar kinderen op kunnen spelen of speeltuinen, maar dat er ook wordt nagedacht over de veiligheid. Denk hierbij aan verlichting en zebrapaden. Villa Zebra wil dat de kinderen een beleving creëren van hun huis naar Villa Zebra toe. Daarnaast vindt Villa Zebra het belangrijk dat kinderen weten dat zij onderdeel zijn van een proces/onderzoek. Dat hun ideeën echt bijdragen aan iets groters.

Ondanks dat het gebouw een heel open is, is er weinig te zien. Het gebouw straalt niet uit wat voor functie in het gebouw zit. Er wordt gewerkt met screens en stickers, maar het liefst willen we die stickers eraf hebben. Als dit gedaan wordt, kom je met het probleem de avg wet. Het mag ook niet te transparant worden. Daarnaast heeft Villa Zebra een bepaalde functie volgens het bouwbesluit, namelijk kinderen in de culturele instelling. Eigenlijk neigen ze naar de functie kinderdagopvang, maar dan zou het gebouw nooit voldoen aan de eisen die gesteld worden. Het moet dus nog wel te doen blijven. Het ontwikkelen voor gebouwen voor ontvangen van kleine kinderen zonder de regels moeten nastreven van de kinderopvang.

In eerste instantie is het idee dat kind en ouder samen gaan spelen, dit heet ook wel ouder participatie. Een van de grootste problemen die Villa Zebra ervaart is dat ouders met laptops plaatsnemen en hun kinderen laten spelen. Zo is er ook een groep moeders die iedere woensdag gaan kletsen met z'n allen en laten hun kinderen spelen. Doordat die kinderen zo vaak komen en eigenlijk ook net te oud zijn hiervoor, hebben andere kinderen die daar spelen hier last van.

De installaties waar kinderen in spelen bij Villa Zebra zijn ontworpen door kunstenaars. Kinderen van de leeftijd 2-6 jaar zijn daar zich helemaal niet bewust van. De verhouding kunst en hufferproef is een interessante verhouding. Door de workshopruimte centraal te plaatsen in de speelruimte worden kinderen en daarmee ook de ouders meer gestuurd op wat kunst is en waar ze in spelen. Uiteindelijk wil Villa Zebra naar het concept open play. Kinderen moeten niet voorgeprogrammeerd worden. Voor de indeling van de ruimte willen ze de plattegrond zo vrij mogelijk houden. Zodat er met simpele middelen een nieuwe tentoonstelling geplaatst wordt. Een ander onderdeel is de horeca. Als het opnieuw gedaan zou kunnen worden is het plaatsen van de horeca naar het midden. Zodat ouders sneller meespelen met hun kinderen en niet gaan zitten. Of het maken van stoelen en banken op kinderhoogte. Hierdoor worden de ouders gestimuleerd mee te doen met hun kind. Er hoeven geen aparte ruimte gecreëerd te worden, maar meer zones. Dat er een open plattegrond is, maar voor kinderen wel duidelijk wat welke zone inhoudt zonder daar echt ruimtes aan te verbinden.

Interview E: employee of municipality of Rotterdam, department cultural policy

Lindy werkt aan onder andere het project Cultuur op Zuid. De afdeling cultuur is een maatschappelijke afdeling. Het onderzoek gaat ook over jongeren, maar dit valt buiten de cul-

tuurafdeling, dus Lindy kan niet alles even precies beantwoorden.

De jongerenhubs zijn in het leven geroepen, omdat er een speciale jeugdafdeling werd opgericht omdat hier vraag naar was. Hierbij ging de wethouder de wijken in op Zuid en zijn er zo jongerenhubs ontstaan. Lindy is zelf verantwoordelijk voor onder andere Theater Zuidplein. Daar hebben ze ook een jongeren lounge één tot twee keer per maand. Activiteiten die daar voornamelijk zijn, zijn open mic avonden. Deze sessies worden door en voor jongeren georganiseerd. Het lastige van die scheiding van jongeren en cultuur is dat dingen langs elkaar heen lopen. Vanuit de afdeling cultuur wordt er programmering aangeboden voor jongeren, maar dat staat los van de jongerenhubs. Terwijl er bij de jongerenhubs ook allerlei culturele activiteiten zijn. Lindy vertelt dat het logischer zou zijn om te kijken waar jongeren zich bevinden en daar die programmering toepassen in plaats van speciale plekken maken voor jongeren om ze daar naartoe te trekken. Dus bijvoorbeeld het Theater Zuidplein waar meerdere doelgroepen komen en eventueel elkaar kunnen ontmoeten. Anders worden jongeren erg afgezonderd van de rest. De behoefte van de jongeren zal per wijk en per groep jongeren verschillen. Op deze leeftijd zijn jongens en meiden vaak gescheiden. Jongeren willen graag naar een soort honk om te hangen en daar niet weggestuurd te worden, maar dit is iets wat losgekoppeld is van cultuur, dat is meer een 'harde' plek.

De behoefte van wat jongeren willen, ligt waarschijnlijk heel wisselend. Ze willen graag zelf bepalen wat er gebeurt. En dit kunnen wij niet voorzien want wij programmeren alleen maar de cultuuragenda. Doordat wij aangestuurd worden vanuit de overheid is dit lastig los te koppelen van elkaar.

De afgelopen jaren werd zuid heel erg gescheiden van de rest van Rotterdam. Vanuit eigen perspectief lijkt het mij beter om zuid als onderdeel te zien van Rotterdam. Dit houdt in dat wij het cultuuraanbod moeten aanpassen aan de behoefte die er is. Er zijn significant minder culturele voorzieningen in Rotterdam Zuid dan in de rest van Rotterdam, dus er is nog wel echt een inhaalslag te maken. Toch moet je geen ufo's laten landen, maar echt kijken wat de vraag is van de inwoners. Doordat er in bijvoorbeeld Delfshaven en Crooswijk dezelfde type mensen wonen, is het daarom extra belangrijk om Zuid niet te scheiden van rest van Rotterdam.

Wij gaan een tijd tegemoet waarin er veel wordt bezuinigd op het cultuurbudget. Toch zijn er plekken waar echt cultuurvoorzieningen bij moeten komen. Denk bijvoorbeeld aan Feijenoord City. Door deze grote gebiedsontwikkelingen, moeten er ook echt voorzieningen bij komen. Een ander geval is cultuur en campus. Bij dit concept worden verschillende hogescholen en universiteiten met een nadruk op cultuur verplaatst naar Rotterdam-Zuid. Hiermee kunnen scholen samenwerken met de buurt en de cultuurparticipatie te verhogen. Dit is eigenlijk een vorm van placemaking in Rotterdam-Zuid. Een voorbeeld hiervan is de Putsebocht in Feijenoord. Zo kan er ook gekeken worden om de huizen van de wijken om die ruimtes in te zetten, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de multifunctionele ruimtes daar of die te creëren. Hier wordt niet alleen fysiek naar gekeken, maar ook programma-

tisch en beheersmatig om dit zo goed mogelijk vorm te geven.

Een ander voorbeeld is de proeftuin aan de Piekstraat. Bij deze organisatie werken wij eigenlijk toe naar een integraal werken. Dit komt door de nieuwe Omgevingswet, die vraagt namelijk om gezamenlijk te naar de opgave. En dan niet alleen aan de achterkant, maar op het hele traject. Denk hier bijvoorbeeld aan in een begintraject vergunningen aanvragen. Vanuit de maatschappelijke ontwikkeling wordt er door verschillende clusters voor dit project samengewerkt. Onder andere door jeugd welzijn, cultuur en sport onderwijs. Dus ze zijn intern gericht. En steeds wordt er de vraag gesteld, wanneer gaan we extern? Zelf is Lindy niet die kartrekker van dit project, maar ze is er wel onderdeel van om het cultuur-aanbod in dit project toe te passen. Zoals cultuurlessen. Dit zou kunnen betekenen dat we met andere organisaties cultuurlessen vormen in dit pand en zo integraal bezig zijn deze proeftuin op te zetten.

Er is ook een model ontwikkeld door Rotterdam Festivals om de verschillende cultuurgebruikers te beschrijven. Uit dit model kan ook gehaald worden dat de cultuurbezoekers vanuit Rotterdam-Zuid niet veel snel reizen naar locaties, dus het moet vooral dichtbij huis zijn, zij zijn meer gericht op cultuur in de wijk. Dit heeft te maken dat ze beperkte fysieke vrijheid hebben, maar vaak hebben ze ook minder middelen om daaraan te besteden. Of het heeft te maken met dat ze in een andere fase van hun leven zitten en daarom minder cultuur bezoeken. Doordat ze meer wijkgericht zijn kan er gekeken worden of er programmering in leegstaande winkel strips georganiseerd kan worden. Zo proberen ze die vertaalslag te maken.

Er gaan ook best wat mensen boven de maas naar Rotterdam-Zuid, denk bijvoorbeeld aan Ahoy of Theater Zuidplein. Het gaat soms ook om bewustwording, want het zijn mooie plekken om te zijn. Ook mensen buiten Rotterdam komen daar. Maar als je het hebt over dieper in Zuid, worden deze locaties gebruikt door mensen uit de wijken zelf.

Er komen steeds meer kunstenaars naar Zuid toe, omdat er in Noord geen plek meer is en het te duur wordt. De kunstenaars zitten soms op plekken waar we dat van te voren niet gedacht hebben, omdat ze gewoon op zoek zijn gegaan naar een ruimte. Sommige van deze ruimtes zijn tijdelijk, maar deze tijdelijkheid duurt soms wel 10 jaar, dus de definitie van tijdelijkheid verandert steeds. Deze kunstenaars worden ook wel Cultural Creatives genoemd. Zij zijn opzoek naar de rafelrandjes van de stad en vestigen zich daar. Lindy geeft toe dat er gewoon simpelweg te weinig is geïnvesteerd in Rotterdam-Zuid. Wat daar nu gebeurt is niet helemaal wat zij willen voor de stad. We willen gewoon meer diversiteit, ook in de woningbouw.

Vroeger werd er niet alleen in Rotterdam, maar ook daarbuiten weinig geluisterd naar bewoners wat zij willen. Het was heel top down. Tegenwoordig worden bewoners zelf ook meer betrokken bij de vraagstukken vanuit de gemeente. Toch blijven er ook echt vraagstukken beantwoord worden vanuit top down perspectief, zoals het plaatsen van Theater Zuidplein. Dit werd geplaatst bij een verkeersknooppunt, dit is niet iets wat wij aan de bewoners vragen. Maar eventuele invulling hiervan wordt wel geparticipeerd.

Lindy werkt nog maar 6 jaar bij de gemeente Rotterdam, maar zij ziet wel een schuif ontstaan naar wijkgericht werken, dit zijn transities die nu overal wordt doorgevoerd net zoals de centralisatie en decentralisatie van een organisatie. Het is bij de participatie nu lastig om een iemand hier verantwoordelijk voor te stellen. Hoe wordt dit bepaald, wat zijn de integrale vraagstukken, hoe wordt dit gebundeld? Dit zijn allemaal vragen die gesteld worden om dit proces te verbeteren en überhaupt aan gegaan.

Hypothetische vraag: zij zou het wel mooi vinden als er meer vanuit gemeenschappen kunnen gaan nadenken. Dat de gemeenschap centraal staat en een gesprek voeren en dan kijken wat er nodig is. Wat is er beschikbaar en wat moet er gezamenlijk ontwikkeld worden. Ik zou het goed vinden als er minder top down gestuurd wordt en eigenlijk meer vanuit de mensen. Maar je hebt natuurlijk beide systemen nodig. We willen laten ontstaan door de behoefte die er is. Wijkvoorzieningen zijn belangrijke plekken en waar jongeren ook kunnen samenkomen, maar de jongerenhubs zou ik willen laten, dit is te specifiek gefocust op een doelgroep. Er zijn bijvoorbeeld nu ook veel kansen in de tijdelijkheid en dit kan ook betekenen dat cultuur betaalbaar kan blijven in de toekomst.

Interview F: employee of municipality of Rotterdam, department cultural policy

Ik ben verantwoordelijk voor de negen culturele instellingen die gaan over architectuur. Het gaat hierbij niet om het vastgoed, maar de programmering. Denk hierbij aan de Biennale en de Dakendagen. En hij heeft het architectuurbeleid geschreven. Het gaat het hierbij dus om de culturele kant van architectuur. Rotterdam is de stad van de architectuur, denk hierbij aan de Markthal, Erasmusbrug en het Centraal Station, maar er mist nog een laag waarin een schoolgebouw of een religieus gebouw ook van culturele waarde is. Daar is weinig aandacht voor in de stad. In Zuid zijn er best veel voorbeelden van, zoals Zuider Gymnasium, grondstoffenstation. Deze gebouwen staan in de directe omgeving van mensen. Zo is er ook een project Heilige Huisjes, dit is een gebedshuisfestival om mensen inzicht te geven in het bijzondere interieur van religieuze gebouwen in de stad. Het idee hiervan ook is, is dat er of te weinig of te veel mensen naar deze gebouwen gaan.

Stel de vraag andersom, wanneer prikkelt een gebouw of een omgeving niet. Kinderen kijken op allerlei manieren naar een gebouw. Het programma denken kinderen erg over na, maar de verschijningsvorm wordt minder over nagedacht. Kinderen beseffen echt goed hoe de buitenkant eruit ziet dat zo de binnenkant er ook uit ziet. Martijn vindt best veel gebouwen die inclusief zijn eigenlijk helemaal niet inclusief. Hij neemt als voorbeeld het nieuwe ontwerp van Boijmans van Beuningen. Zit een grote trap waardoor de mensen die slecht te been zijn direct met de neus op de feiten worden gedrukt. Zo ook Lantaren Venster op Zuid. Daar is de deur gemaakt voor een persoon en niet voor bijvoorbeeld twee. Hierdoor

wordt je met een avondje uit direct van elkaar gescheiden. Neem een voorbeeld waar dit wel goed is gegaan, de Schouwburg aan het Schouwburgplein. De begane grond is een vrij diffuus. Er lopen verschillende stromen door elkaar heen, zoals de garderobe, wachten en het café. Maar de gevel straalt dit helemaal niet uit. Er is ook een verschil in gebouwen tussen tijdelijkheid en de eeuwigheidsuitstraling. Het schouwburgplein is eigenlijk een plein dat buiten alle kaders gaat. Denk hierbij aan de materialen en de kranen die op dit plein staan. Het lijkt op het plein bij Centre Pompidou. Als je een gebouw dat zich gaat verhouden tot een wijk gaat ontwerpen, dan moet je juist kijken wat er nodig is in een wijk. Wat zijn de gemissen, het contact? Of juist de contrasten, dus bijvoorbeeld de wijk is hard dus het gebouw maken we softer. Een trend van nu ook is, is het ontwerpen wat je niet wil. Wil je niet dat mensen gaan hangen bij een gebouw, dan worden de bankjes weggehaald. Maar dit heeft eigenlijk het grote gevolg dat het de doelgroep met de goede bedoelingen aantast, die wordt er de dupe van. Reclaiming the space/city. Hoe kan de publieke ruimte veiliger gemaakt worden voor vrouwen. Dan kan er bijvoorbeeld door de mannen aan de andere kant van de straat te laten lopen. De stille grijze massa denkt vaak niks te kunnen doen, maar zij kunnen er bijvoorbeeld ook voor kiezen om hun boterham te eten in een park. Hierdoor maak je die ook leefbaarder.

Het festival is een hele goede op gebied van cultuurparticipatie. Door zijn tijdelijkheid, aanpasbaarheid voor een volgende editie, maar ook doordat er geen gebouw nodig is. Maak iets wat veel dichterbij de belevingswereld van kinderen staat. Denk bijvoorbeeld aan gamen, interactief en emergent. Om bijvoorbeeld de hele tijd naar de Nachtwacht te gaan kijken, wordt het kind ook niet per se beter van. Zuid is stuk uitgebreider de wijken liggen een stuk verder uit elkaar terwijl in het centrum/noord is het een stuk compacter. Hierdoor moet daar iets slims op bedacht worden. Op zuid spelen ook andere problemen zoals bodemdaling. Hierin zou je meer ambitie kunnen tonen dan de rest, misschien door het maatschappelijk betrokken cultuur gebouw te laten zien hoe je een klimaatbestendig gebouw ontwerpt. Letterlijk de wijk terug te laten brengen in het gebouw. Dit kan in de gevel gedaan worden, maar ook in programmering of andere elementen in het gebouw. Maak een gebouw dat alleen op die plek kan waar je de wijk duidelijk terug ziet in het gebouw.

Om kinderen te bereiken heb je ouders nodig. Op Zuid 1 op de 4 mensen in armoede leeft en beheerst niet goed de Nederlandse taal. Men is dus met andere dingen bezig. In Museum Schiedam is het gebouw heel hoogdrempelig, maar de programmering is juist heel laagdrempelig. Floris Alkema: 'zij die in het donker zitten, ziet u niet'. Dit is natuurlijk de uitdaging, zo staan de schijnwerpers op armoede, terwijl dit bijvoorbeeld de middenklasse overschaduwt. De uitdaging blijft de normale mens serieus te nemen. Begin niet altijd bij hetzelfde, zoals in het geloof bij de geboorte van Jezus, maar juist nog de tijd daarvoor zoals India. Dit trekt ook weer andere doelgroepen.

Dat je kan schakelen tussen verschillende lagen. Vaak wordt er top down gewerkt en gedacht en dat is vaak ook echt nodig om een gebouw op te leveren, maar soms moet je ook bottom up werken om dus deze lagen te combineren. Maar als je als ontwerper te

veel de potlood uit handen gaat geven bij bijvoorbeeld participatie dan zit de kennis van de ontwerper er niet meer bij. Hij neemt als voorbeeld als je fietst van centraal station naar de Willemsbrug dat is een aan een schakeling van kleine losse projecten dat geen geheel vormt. Hierdoor mist het grotere geheel. Als je ergens echt voor wil gaan dan moet je het concept helemaal doorvoeren en dit kunnen uitleggen. Het hoeft niet altijd een groot gebouw te zijn, maar het kan ook een kleiner gebouw zijn.

Interview G: employee of municipality of Rotterdam, department cultural policy

De afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor daar waar de bewoners mee bezig zijn in plaats van het wij denken dat dit goed voor jullie is, hier zit dus een grote verschuiving in. Er wordt meer gewerkt met community-based werken. Het is nog niet op het niveau wat wil, maar de cultuurverbreding wordt meer ingezet en krijgt ook steeds meer de toegang tot de gesubsidieerde wereld. En dit wordt vooral op Zuid heel erg gezien. Bij Zuid gebeurde heel erg dat mensen over Zuid praten in plaats van dat er met de bewoners wordt gepraat. Er wordt nu steeds meer gebruik gemaakt van straatculturen en initiatieven die echt door de mensen op Zuid ontstaan en er wordt ook gebruik gemaakt van al bestaande locaties en meer leven als collectief. De sociale ongelijkheid is heel groot in Rotterdam, er zijn veel kinderen die opgroeien in armoede. Het is dus lastig om de cultuurparticipatie recht te trekken en daarom proberen ze zoveel mogelijk op scholen kunst en cultuur lessen te geven zodat ieder kind een bepaalde basis meekrijgt. De toegang daarna, is er iets in jouw buurt waar je makkelijk naar binnen kan lopen is niet evenredig verdeeld in de Rotterdam. Ook is de infrastructuur in de ene wijk een stuk beter dan in de andere wijk. In Zuid is de afgelopen jaren de infrastructuur sterk verbeterd, er zijn meer culturele initiatieven en er komen steeds meer organisaties naar Zuid toe. Het nieuwe ontwikkelgebied is nu eigenlijk Nieuw Alexander in oost.

Flow is een belangrijk initiatief voor spoken words. Daarnaast is Theater Zuidplein is ook een goed initiatief al helemaal in combinatie met de bibliotheek. Als laatste is IJslemonde ook een goed initiatief. Eigenlijk een centrum met een buurt functie waar zowel jong als oud naar toe kan gaan slaat goed aan in Zuid. Er zijn steeds meer studies die aangeven dat kunst goed is voor de talentontwikkeling van kinderen en dan met name de soft skills. Muziek maken voor je 6e jaar zorgt voor het meer aanmaken van hersenverbindingen. Daarnaast heb je ook dat de sociale vaardigheden verbeteren. Net zoals in een voetbalteam dat je leert met elkaar omgaan, maar ook dat als kinderen worden aangesproken dat ze niet goed kunnen rekenen of taal dat die door middel van beeld of muziek iets anders tot stand kunnen brengen wat er toe doet. Er komt gewoon steeds meer onderzoek over het belang van cultuur voor het opgroeien van jonge mensen.

Het klimaat verandert, dus meer focussen op de buitenruimte. Ruimtes ontwerpen waarbij je veel street art hebt, dat bevordert de omgeving. Je kunt ook stimuleren dat ze veel buiten

zijn. cultuurveldjes bijvoorbeeld. House of Urban Arts is een goede plek voor kinderen in de tarwewijk om makkelijk naartoe te gaan. Het is middenin de wijk, het programma slaat aan op hun belevingswereld en ze kunnen er makkelijk naartoe zonder ouders. Mensen op zuid zijn veel meer wijkgericht dus de voorzieningen moeten in de wijk liggen of heel gemakkelijk te bereiken zijn.

Er kan veel meer dan dat wij nu denken. De kwaliteit van de verblijfsruimte moet passen bij de bewoners. Als je buiten kunt zitten, als je kan dansen, als je kan spelen. Dat het dus aansluit op dichtbij liggende wortels.

Vanuit cultuur hebben we een ruimtelijke visie opgesteld. Het brengt ook in kaart wat de infrastructuur is in een gebied en hoeveel gebruik gemaakt wordt van de verschillende voorzieningen en infrastructuur. We zitten ook aan een budget gebonden, dus we moeten echt kiezen waar de nood het hoogste is. Je zou verwachten door de buitenruimte veel meer te betrekken bij het ontwerp dat de buitenruimte de identiteit van de wijk overneemt en uitstraalt op een positieve manier.

We werken wel samen met scholen, maar summier. We moeten soms wel echt vechten om aan tafel te zitten bij nieuwe initiatieven. En te proberen om daar aan tafel te komen zodat de programmering invloed heeft op de uitstraling van het gebouw. We weten ook dat met vroegtijdig rond de tafel zitten erg helpt bij het verbeteren van de programmering bij een bepaald project.

Blijf bij de identiteit van een initiatief of organisatie en ga niet samenwerken met instellingen die ook zoiets doen, want dan moet je altijd te veel jezelf aanpassen. Blijf dichtbij jezelf. De gemeente probeert initiatieven te helpen door middel van subsidies en het bijwonen van wijkraden om gemeente en buurtbewoners met elkaar in contact staan. Het is belangrijk om ondanks in een stad waar het vertrouwen in de democratie heel laag is toch het gesprek aan te blijven gaan.

Wij hebben heel erg ingezet voor inclusie binnen het cultuuraanbod in Rotterdam. We waren als organisatie niet een afspiegeling van de stad. Een verschuiving van macht en middelen.

Het belangrijkste is, is dat alles optimaal werkt. Dat buurt en school goed samenwerken, maar ook intern de school en school met andere organisaties om het cultuurprogramma zo goed mogelijk te hebben. Dat het programma makkelijk te binnen lopen is, makkelijk kan deelnemen en proberen zo optimaal dicht mogelijk bij de kinderen te zijn.

De verlengde schooldag, valt over te twisten of dit de beste oplossing is. In ons cultuurbeleid staat maken en meemaken van cultuur in de wijk heel belangrijk is.

Part 2: Surveys

Survey primary school:

Algemeen

1. Ik ben nummer...

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10
- ☐ 11
- ☐ 12
- ☐ 13
- ☐ 14

2. Ik ben een... *

- ☐ Meisje
- ☐ Jongen

3. Ik ben ...jaar oud *

4. In welke klas zit je? *

- ☐ Groep 4
- ☐ Groep 5
- ☐ Groep 6
- ☐ Groep 7
- ☐ Groep 8

5. Met hoeveel andere mensen anderen woon jij in huis? *

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7 of meer

6. Wat doe jij graag buiten school (dus in je vrije tijd) *

- ☐ Sporten
- ☐ Knutselen/schilderen/tekenen
- ☐ Gamen
- ☐ Buiten spelen
- ☐ Winkelen
- ☐ Tv-kijken, Netflixen
- ☐ Spelletjes spelen
- ☐ Op mijn telefoon

7. Zit je bij een sportclub? Zo ja, wat voor sport? *

8. Zit je bij een cultuurvereniging? Zo ja, welke? (dit kan bijvoorbeeld zijn: toneel, muziekles, schilderles, tekenles, etc) *

9. Waar speel of werk je het liefst? *

- ☐ Thuis
- ☐ In de klas
- ☐ Buiten
- ☐ Anders

10. Wat vind je het leukste om te doen als je creatief bezig bent? *

- ☐ Tekenen/schilderen
- ☐ Muziek maken
- ☐ Dansen/bewegen
- ☐ Programmeren/technologie, zoals het maken van een robot
- ☐ Toneel
- ☐ Anders

Deze inhoud is niet door Microsoft gemaakt noch goedgekeurd. De gegevens die u verzendt, zal worden gestuurd naar de eigenaar van het formulier.

1. Ik ben nummer...

2. Ik ben een...

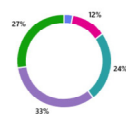

3. Ik ben ... jaar oud

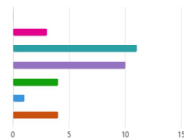
33
Antwoorden

Meest recente antwoorden
"7"
"9"
"8"
...

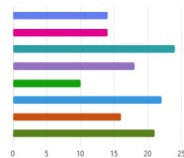
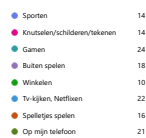
4. In welke klas zit je?

5. Met hoeveel andere mensen anderen woon jij in huis?

6. Wat doe jij graag buiten school (dus in je vrije tijd)

33
Antwoorden

Meest recente antwoorden
"Zwemmen"
"Zwemmen"
"Voetbal en zwemmen"
...

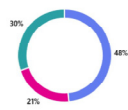
8. Zit je bij een cultuurvereniging? Zo ja, welke? (dit kan bijvoorbeeld zijn: toneel, muziek, schilders, tekenles, etc)

33
Antwoorden

Meest recente antwoorden
"Nee"
"Gameclub"
"Nee"
...

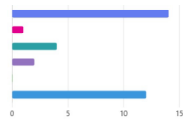
9. Waar speel of werk je het liefst?

- Thuis 16
- In de klas 7
- Buiten 10
- Anders 0

10. Wat vind je het leukste om te doen als je creatief bezig bent?

- Tekenen/schilderen 14
- Muziek maken 1
- Dansen/bewegen 4
- Programmeren/technologie, zoals het maken van een robot 2
- Toneel 0
- Anders 12

Survey high school:

* Vereist

* Dit formulier registreert uw naam, vul uw naam in.

Algemeen

1. Ik ben een... *

- ☐ Meisje
☐ Jongen

2. Ik ben ...jaar oud *

3. Met hoeveel andere mensen woon jij in huis? *

- ☐ 1
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7 of meer

4. Wat doe jij graag buiten school (dus in je vrije tijd) *

- ☐ Sporten
☐ Knutselen/schilderen/tekenen
☐ Gamen
☐ Buiten spelen
☐ Winkelen
☐ Tv-kijken, Netflixen
☐ Spelletjes spelen
☐ Op mijn telefoon
☐ Andere

5. Zit je bij een sportclub? Zo ja, wat voor sport? *

6. Zit je bij een cultuurvereniging? Zo ja, welke? (dit kan bijvoorbeeld zijn: toneel, muziekles, schilderles, tekenles, etc) *

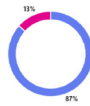
7. Waar speel of werk je het liefst? *

- ☐ Thuis
☐ In de klas
☐ Buiten
☐ Andere

8. Wat vind je het leukste om te doen als je creatief bezig bent? *

- ☐ Teken/schilderen
☐ Muziek maken
☐ Dansen/bewegen
☐ Programmeren/technologie, zoals het maken van een robot
☐ Toneel
☐ Andere

1. Ik ben een...

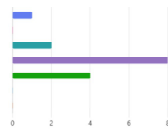
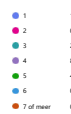

2. Ik ben ... jaar oud

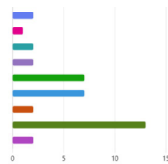
15
Antwoorden

Meest recente antwoorden
"12"
"12"
"12"
...

3. Met hoeveel andere mensen woon jij in huis?

4. Wat doe jij graag buiten school (dus in je vrije tijd)

5. Zit je bij een sportclub? Zo ja, wat voor sport?

15
Antwoorden

Meest recente antwoorden
"Nee"
"Voetbal"
"Dansen"
...

6. Zit je bij een cultuurvereniging? Zo ja, welke? (dit kan bijvoorbeeld zijn: toneel, muziekles, schilderles, tekenles, etc)

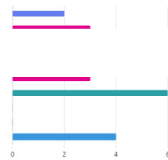
15
Antwoorden

Meest recente antwoorden
"Nee"
"Nee"
"Dansen"
...

7. Waar speel of werk je het liefst?

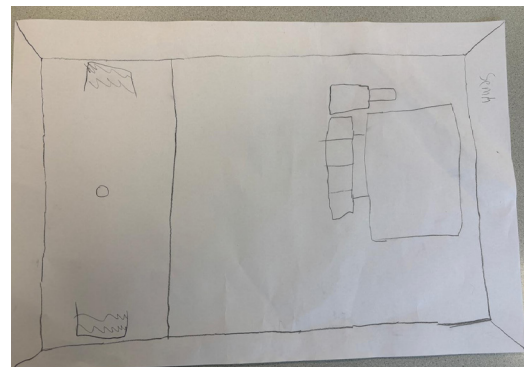
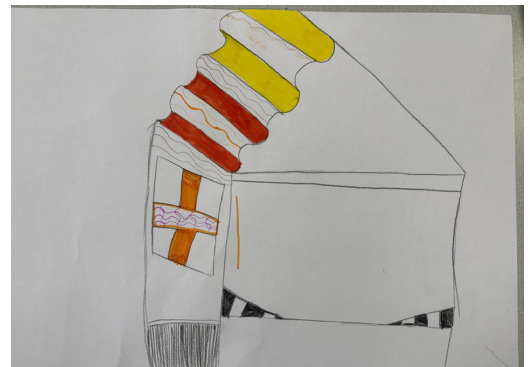
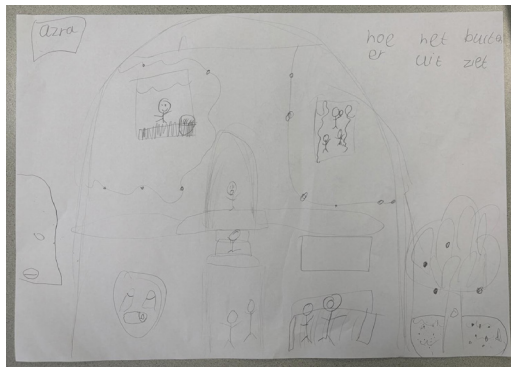

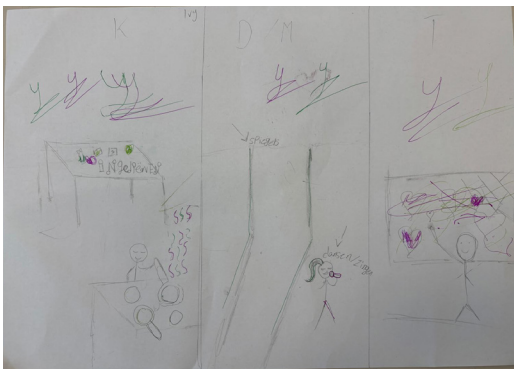
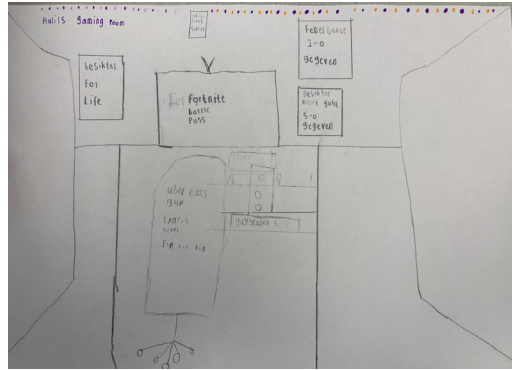
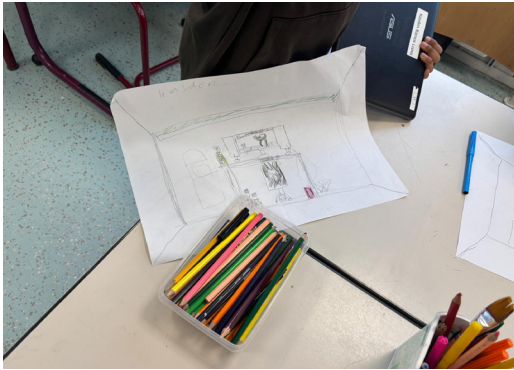
8. Wat vind je het leukste om te doen als je creatief bezig bent?

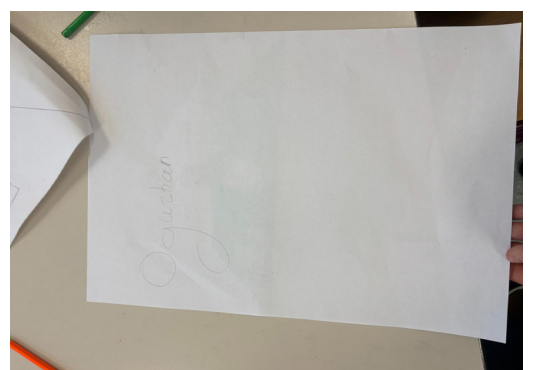
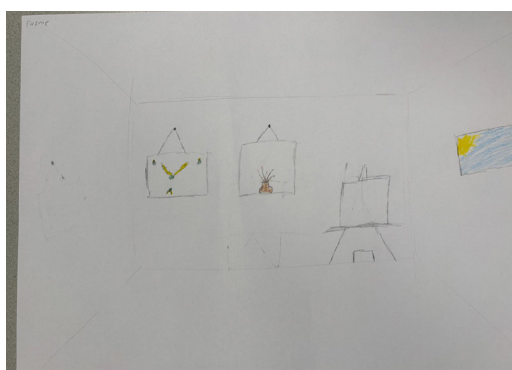
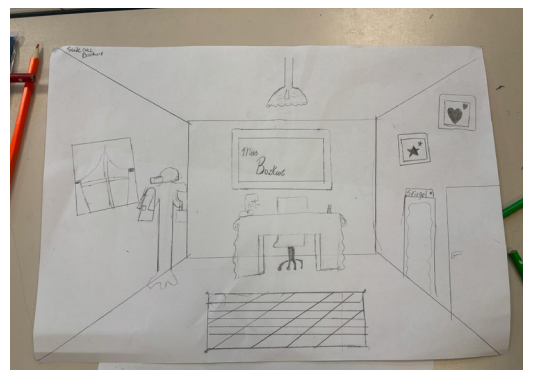
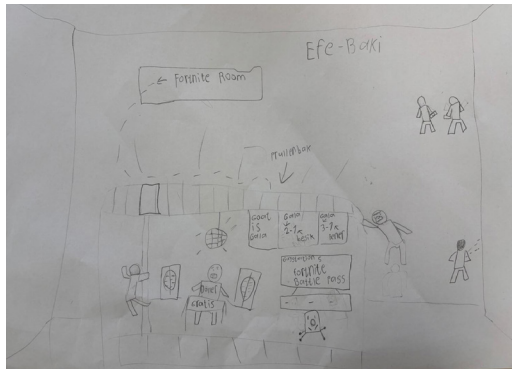

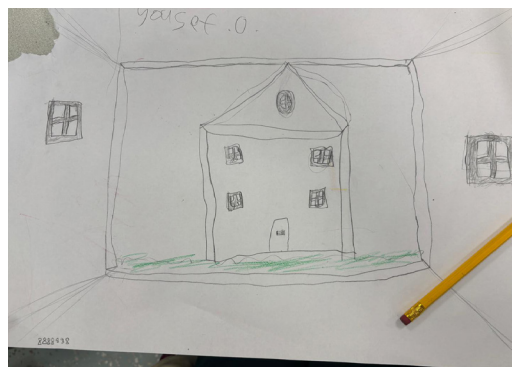
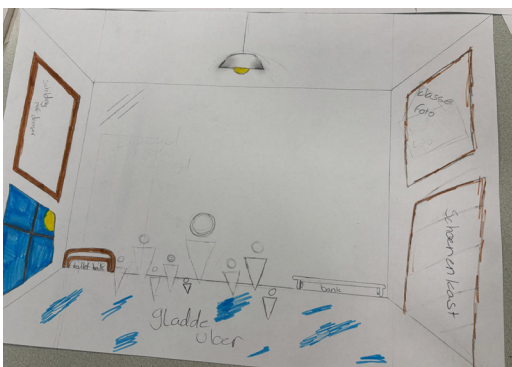
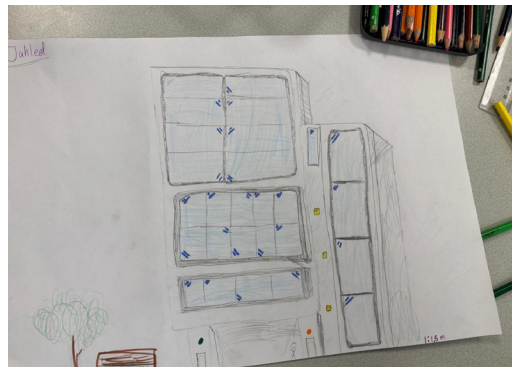
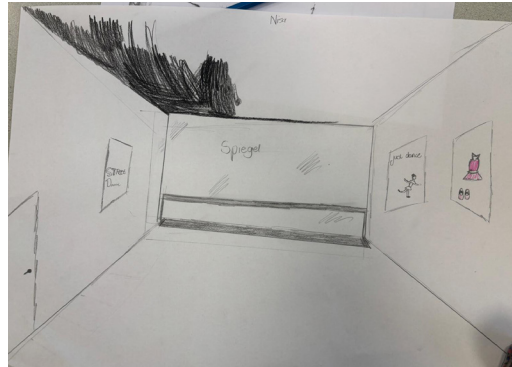
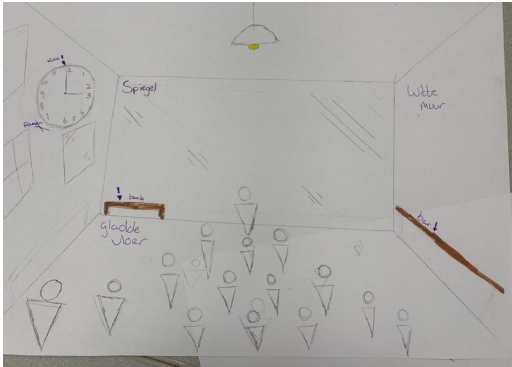
Part 3: drawings of the children

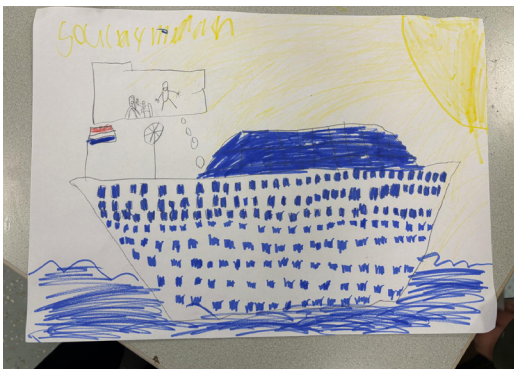
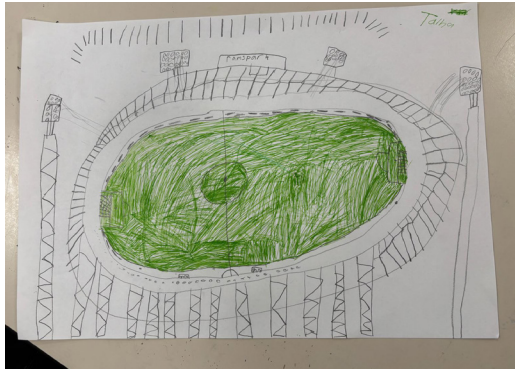
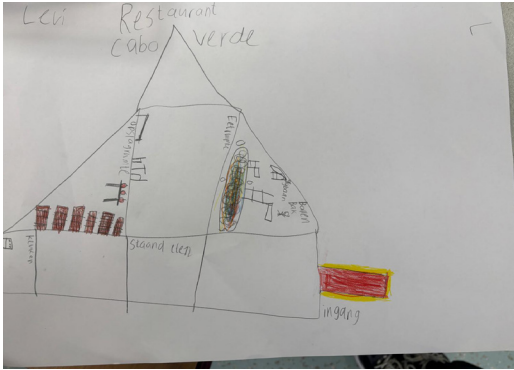
Drawings primary school:

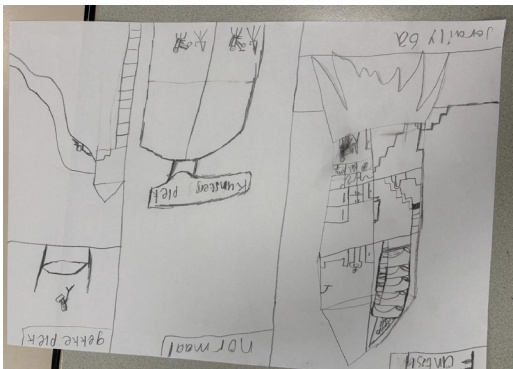
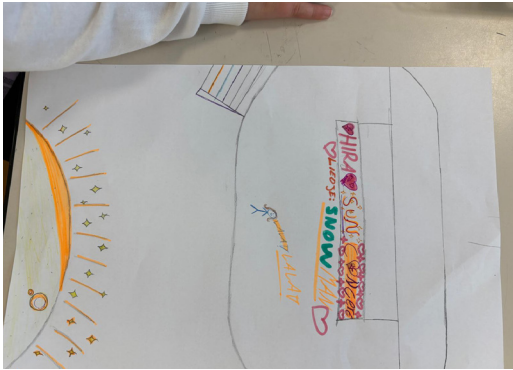

Drawings high school:

